

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Monika Hodečková

Trestný čin zanedbání povinné výživy

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Trestný čin zanedbání povinné výživy vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 16. dubna 2016

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce JUDr. Bronislavě Coufalové, Ph.D., za její ochotný přístup, připomínky, podněty a cenné rady.

Obsah

Seznam použitých zkratek	5
Úvod	6
1. Trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku	8
1.1 Právní úprava	8
1.2 Objekt trestného činu zanedbání povinné výživy	10
1.2.1 Výživné podle soukromého práva	11
1.2.2 Předpoklady vzniku vyživovací povinnosti a její zánik	12
1.2.3 Způsob určení výživného a jeho výše.....	15
1.2.4 Výživné v trestním právu	18
1.2.5 Vázanost trestního soudu rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení a rozhodování o výši výživného	18
1.3 Objektivní stránka trestného činu zanedbání povinné výživy	20
1.3.1 Hmotný předmět útoku	25
1.3.2 Místo spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy	25
1.4 Subjekt trestného činu zanedbání povinné výživy.....	26
1.5 Subjektivní stránka trestného činu zanedbání povinné výživy	28
1.6 Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy	29
2. Ustanovení § 196a trestního zákoníku	31
3. Účinná lítost	32
4. Statistické údaje k trestnému činu zanedbání povinné výživy.....	35
4.1 Nejčastější tresty za trestný čin zanedbání povinné výživy.....	38
5. Vývoj právní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy a úvahy de lege ferenda	41
Závěr.....	46
Seznam použitých zdrojů.....	48
Abstrakt	51
Seznam klíčových slov	52

Seznam použitých zkratk

TČ	Trestný čin
PO	Trest odnětí svobody podmíněně odložený
NEPO	Nepodmíněný trest odnětí svobody
OPP	Obecně prospěšné práce
ČR	Česká republika
Trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Zákon o registrovaném partnerství	Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o rodině	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. účinném ke dni 1. ledna 2013
Trestní zákon z roku 1961	Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. dubna 2009
Zákon o soudnictví ve věcech mládeže	Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 390/2012 Sb.	Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
Slovenský trestní zákon	Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Za téma své diplomové práce jsem si vybrala trestný čin zanedbání povinné výživy. Vedlo mě k tomu zjištění, že se jedná o jeden z nejvíce projednávaných trestných činů u nás. Při své praxi na okresním soudě jsem se s tímto trestným činem setkala v poměru s ostatními trestnými činy nejčastěji. To mě donutilo přemýšlet nad tím, proč tomu tak je.

Ve své diplomové práci uvedu, kde je trestný čin zanedbání povinné výživy upraven, zároveň s trestněprávní úpravou zmíním související soukromoprávní úpravu, která je potřeba k vymezení výživného a vyživovací povinnosti, protože z této úpravy vychází právní úprava trestného činu zanedbání povinné výživy. Zaměřím se především na vyživovací povinnost rodičů k dětem, protože je nejčastější porušovanou vyživovací povinností.

V první kapitole rozeberu znaky skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy a v jejich souvislosti zde uvedu i právní úpravu soukromoprávní, která s tím úzce souvisí. V podkapitole věnované objektu trestného činu zanedbání povinné výživy definuji, co je výživné a vyživovací povinnost, jaké jsou předpoklady vzniku vyživovací povinnosti, kdy tato povinnost zaniká. Rozeberu také, co soudy zkoumají při určování výše výživného a další aspekty právní úpravy výživného. Současně zde rozeberu vázanost trestního soudu rozhodnutím soukromoprávního soudu o výši výživného. K hmotnému předmětu útoku uvedu definici dítěte.

Poté se budu věnovat objektivní stránce, kde definuji, jaká jednání naplňují tento znak skutkové podstaty. Následně definuji subjekt trestného činu zanedbání povinné výživy a uvedu zde ve vztahu k vyživovací povinnosti rodičů k dětem, kdo je považován za rodiče. V další podkapitole se budu věnovat subjektivní stránce trestného činu zanedbání povinné výživy, kde přiblížím, zda ke spáchání tohoto trestného činu je vyžadováno úmyslné jednání či zda k trestní odpovědnosti za tento trestný čin postačí nedbalost pachatele. Přiblížím také právní úpravu kvalifikované skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy.

Ve své diplomové práci rovněž rozeberu relativně nové ustanovení § 196a zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), které upravuje možnost trestního soudu uložit přiměřené omezení spočívající v zákazu řízení motorových vozidel. V další kapitole se budu zabývat také § 197 trestního zákoníku upravujícím účinnou lítost ve vztahu k tomuto trestnému činu.

V rámci praktické části své diplomové práce uvedu statistické údaje ohledně trestného činu zanedbání povinné výživy, které jsou k získání na stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR (<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>). Pomocí těchto dat zhodnotím,

zda došlo k nějakým změnám v počtech odsouzených za tento trestný čin, kde vezmu v úvahu i změny právní úpravy, které se týkaly trestného činu zanedbání povinné výživy. Budu se také věnovat úvahám de lege ferenda a zhodnotím, jaké změny přinesla novela podle zákona č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (dále jen „zákon č. 390/2012 Sb.“). A zda bylo touto novelou dosaženo požadovaných výsledků. Dále uvedu své úvahy ke zlepšení právní úpravy a snížení počtu trestných činů zanedbání povinné výživy.

Ze statistických dat získaných ze stránek Ministerstva spravedlnosti ČR rovněž popíšu, jaké jsou nejčastější tresty za tento trestný čin, a zhodnotím, jak časté je používání alternativních trestů.

Pro srovnání ještě uvedu, jakou právní úpravu tohoto trestného činu mají na Slovensku, a zhodnotím, zda jejich právní úprava má potenciál snížit počty odsouzených za tento trestný čin a zda je vhodné inspirovat se jejich právní úpravou. Slovenskou právní úpravu jsem si pro srovnání vybrala zejména z toho důvodu, že před tím, než vešel v platnost jejich zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „slovenský trestní zákon“), platil u nich stejně jako u nás zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. dubna 2009 (dále jen „trestní zákon z roku 1961“), vycházeli tedy ze stejné původní právní úpravy.

1. Trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku

1.1 Právní úprava

Trestný čin zanedbání povinné výživy je upraven v trestním zákoníku. Je zde zařazen mezi trestné činy proti rodině a dětem. Tyto trestné činy jsou upraveny v trestním zákoníku ve zvláštní části ve čtvrté hlavě. To, že zákonodárce zařadil trestné činy proti rodině a dětem na čtvrté místo hned za trestné činy proti životu a zdraví, trestné činy proti svobodě, právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství a trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti značí závažnost trestných činů proti rodině a dětem a také důležitost ochrany rodiny a dětí.¹

Trestný čin zanedbání povinné výživy je upraven v § 196 trestního zákoníku, který říká:

„(1) Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.“

Podle zavinění a výše horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody stanovené v ustanovení § 196 trestního zákoníku zařadíme trestný čin zanedbání povinné výživy mezi přečiny, které jsou definovány v § 14 trestního zákoníku.

Trestní zákoník obsahuje dvě základní skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy v § 196 odst. 1 a odst. 2. Tyto pak v odstavci třetím doplňuje kvalifikovaná skutková podstata, která je společná pro obě základní skutkové podstaty tohoto trestného činu.²

Právní úprava obsažená v trestním zákoníku je úzce spojena se soukromoprávní úpravou vyživovací povinnosti a výživného, která je od 1. ledna 2014 obsažena v části druhé zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „občanský zákoník“), kdy tato nahradila ustanovení §§ 85 – 103 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. účinném ke dni 1. ledna 2013 (dále jen „zákon o rodině“).

¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 625.

² Tamtéž s. 629.

Ačkoli v rámci druhé části najdeme pododdíl, který nese název „Vyživovací povinnost“, nenajdeme zde všechna ustanovení soukromého práva upravující právo na výživné. Tato ustanovení jsou roztroušena v rámci druhé části občanského zákoníku a některá ustanovení, která se týkají výživného, najdeme i mimo tuto druhou část. Například neprohlášenost výživného je upravena v § 613 občanského zákoníku a spadá tak do části první občanského zákoníku a zákaz započtení pohledávek za výživným na nezletilé dítě v § 1988 odst. 1 občanského zákoníku najdeme v části čtvrté občanského zákoníku. Zmínku o právu na výživné však můžeme najít i v jiných ustanoveních občanského zákoníku, například v souvislosti s darováním, odkazem výživného nebo peněžitým důchodem při usmrcení.

V rámci občanského zákoníku nenajdeme právní úpravu institutu, který byl obsažen v ustanovení § 101 zákona o rodině. Tímto institutem je „úhrada plnění za jiného“. Pokud v praxi dojde k situaci, kdy výživné za povinného splní jiná osoba, pak z toho důvodu, že tato právní úprava chybí, bude potřeba posuzovat tyto situace podle ustanovení o bezdůvodném obohacení.

Novinkou v právní úpravě výživného je ustanovení § 1665 občanského zákoníku a následující, kde je upraveno právo některých osob na zaopatření, podle kterého má osoba, která nemá právo na povinný díl, ale byla by jinak nepominutelným dědicem, právo na nutnou výživu, pokud se jí nutné výživy nedostává a tato osoba se není schopna sama žít.

Ve společnosti existuje veřejný zájem na ochraně slabší strany, v případě výživného je veřejným zájmem ochrana oprávněného a ochrana uspokojování jeho odůvodněných potřeb. Z toho důvodu je právní úprava vyživovací povinnosti a výživného z větší části kogentní.³

Právní úpravu vyživovací povinnosti můžeme najít ještě v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o registrovaném partnerství“), přesněji v § 10 a § 11 zákona o registrovaném partnerství, kde jsou upraveny dva druhy vyživovací povinnosti, a to vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery a vyživovací povinnost po zrušení partnerského soužití.

Doktorka Daniela Kovářová ve své knize vyjmenovává deset druhů výživného, jsou jimi:

- „výživné na nezletilé děti,
- výživné na zletilé děti,

---

³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČEK, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, roč. 21, č. 3, s. 23 - 24.

- výživné mezi manžely,
- výživné rozvedeného manžela,
- výživné a náklady neprovdané matky,
- vyživovací povinnost dětí k rodičům,
- vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými,
- výživné založené dohodou,
- výživné mezi registrovanými partnery a
- právo na zaopatření.⁴

K výčtu bych přidala ještě výživné mezi bývalými registrovanými partnery podle § 11 zákona o registrovaném partnerství, protože se jedná o období výživného, které poskytuje jeden z manželů druhému po rozvodu manželství.

Nejčastější vyživovací povinností, která je v souvislosti s trestným činem zanedbání povinné výživy porušována, je vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi,⁵ sem spadá výživné na nezletilé dítě, výživné na zletilé dítě a vyživovací povinnost dětí k rodičům. Z těchto vyživovacích povinností je pak nejčastěji předmětem přečinu zanedbání povinné výživy právě vyživovací povinnost vůči nezletilým dětem,⁶ proto se ve své diplomové práci budu blíže věnovat právě vyživovací povinnosti rodičů k dětem.

1.2 Objekt trestného činu zanedbání povinné výživy

Objekt trestného činu je jedním z obligatorních znaků skutkové podstaty. Můžeme jej definovat jako soubor společenských vztahů, zájmů a hodnot, které chrání trestní zákoník. Rozlišujeme rodový, druhový a individuální objekt. Rodový objekt je souhrnem nejdůležitějších společenských vztahů, zájmů a hodnot, které trestní zákoník chrání. Druhový objekt obsahuje určité společné rysy individuálních objektů, podle těchto je zvláštní část trestního zákoníku systematicky rozdělena do jednotlivých hlav a druhový objekt je pak společný pro všechny trestné činy, které jsou obsaženy v jedné hlavě trestního zákoníku. Individuální objekt můžeme najít u konkrétního trestného činu, jedná se o konkrétní zájem, který je tímto trestným činem chráněn.⁷

⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 38.

⁵ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné: zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010, s. 101.

⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 101.

⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 170 – 175.

Druhovým objektem u trestných činů proti rodině a dětem, ke kterým se řadí i trestný čin zanedbání povinné výživy, je ochrana výchovy a vývoje dětí a ochrana rodiny obecně.⁸ Zejména tedy zájem na ochraně monogamie a na řádné výchově a výživě dětí a jejich řádném tělesném a duševním vývoji.⁹

Individuálním objektem trestného činu zanedbání povinné výživy je nárok na výživu, pokud vyplývá z občanského zákoníku, nesmí se však jednat o nárok na výživu vyplývající ze smlouvy nebo založený rozhodnutím soudu.¹⁰ Rovněž je chráněn nárok na výživu vyplývající ze zákona o registrovaném partnerství.¹¹ Trestní zákoník tedy ustanovením § 196 chrání pouze právo oprávněné osoby na výživu, které je založeno na základě zákona.

A právě z toho důvodu, že vyživovací povinnost vyplývá povinnému přímo ze zákona, není pro stanovení trestní odpovědnosti za neplnění vyživovací povinnosti potřeba, aby byla povinnost plnit výživné a výše výživného určena soudním rozhodnutím. Zvláštním případem pak je výživné mezi rozvedenými manžely, které vzniká buď dohodou bývalých manželů, nebo rozhodnutím soudu. Soudní rozhodnutí je vyžadováno také u výživného na dítě, kdy povinným je muž, který není manželem matky a jehož otcovství nebylo určeno souhlasným prohlášením rodičů. Trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy u něj totiž může nastat až v případě, že bude soudním rozhodnutím určeno, že je otcem dítěte. Jeho povinnost plnit výživné pak začíná až dnem právní moci tohoto rozhodnutí. Proto také muž, o jehož otcovství je teprve v občanskoprávním řízení rozhodováno, nemůže být trestně odpovědný za přečin zanedbání povinné výživy, pokud neplní výživné, které mu bylo určeno předběžným opatřením v rámci řízení o určení otcovství.¹²

1. 2. 1 Výživné podle soukromého práva

Objektem trestného činu zanedbání povinné výživy je výživné, je proto potřeba definovat, co je to výživné a vyživovací povinnost. Legální definici výživného nebo vyživovací povinnosti v občanském zákoníku nenajdeme, proto se musíme podívat, co je považováno za výživné v učebnicích a v judikatuře. Výživné je pojem, kterým je v právu označena péče rodinných příslušníků o sebe navzájem. Pod tento pojem spadá jednak uhrazování a zajišťování samotné výživy těchto osob, ale také sem spadá zajišťování dalších hmotných potřeb, tedy například nákup oblečení, obuvi a podobně, a také zajištění kulturních

---

⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 629.

⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 626.

¹⁰ Tamtéž s. 628.

¹¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1917.

¹² Tamtéž s. 1917.

potřeb, například nákup školních potřeb pro dítě, pomůcek k rozvíjení zájmů a další.¹³ Pokud se jedná o výživné na dítě, pak toto má především zabezpečovat, aby se dítě rozvíjelo po všech stránkách, nejen zajišťovat uspokojení jeho základních životních potřeb. Výživné na dítě má za úkol zabezpečení fyzického, duševního i sociálního rozvoje dítěte.¹⁴ Součástí vyživovací povinnosti rodičů je i povinnost poskytnout dítěti bydlení, a to i zletilému, dokud není dítě schopno si zajistit vlastní bydlení, ledaže by tohoto svého práva zletilé dítě zneužívalo na úkor svých rodičů, kteří mu bydlení poskytují.¹⁵

1. 2. 2 Předpoklady vzniku vyživovací povinnosti a její zánik

Vyživovací povinnost vzniká ex lege po splnění zákonných podmínek, zejména existence rodinně právního vztahu a určité odkázanosti oprávněného na výživu. Ex lege pak také zaniká, jakmile nastanou určité okolnosti, se kterými zákon zánik vyživovací povinnosti spojuje.¹⁶

Abychom mohli hovořit o vyživovací povinnosti, musí zde nejprve existovat rodinně právní vztah mezi oprávněnou osobou a povinnou osobou. Vztah oprávněného a povinného je u vyživovací povinnosti rodičů k dětem založen příbuzenstvím v řadě přímé, ale pro potřeby ostatních vyživovacích povinností může vzniknout i na základě manželství či registrovaného partnerství, popřípadě pokud hovoříme o výživném a nákladech neprovdané matky, pak tento vztah může vzniknout i z poměru obdobného tomu příbuzenskému (jedná se zde o domnělého otce dítěte, ačkoli otcovství tomuto muži ještě nevzniklo). Zákon pamatuje i na vztah po rozvodu manželství a po zániku registrovaného partnerství.¹⁷

U vyživovací povinnosti rodičů k dětem je potřeba definovat, kterým okamžikem vzniká předmětný rodinně právní vztah. Matce dítěte vzniká předmětný rodinně právní vztah a s ním i vyživovací povinnost okamžikem narození dítěte. U otce je ke vzniku rodinně právního vztahu a vyživovací povinnosti potřeba nejprve uplatnění jedné ze zákonných domněnek otcovství a ve vztahu k osvojitelům je tento vztah a vyživovací povinnost založena právní mocí rozhodnutí soudu o osvojení dítěte.¹⁸

Dalším předpokladem vyplývajícím ze zákona pro přiznání výživného je neschopnost oprávněného sám se živit, tedy stav, kdy oprávněný je odkázán na výživu ze strany

¹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 395.

¹⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 29.

¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. prosince 2009, sp. zn. 26 Cdo 257/2008

¹⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČ, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, roč. 21, č. 3, s. 28.

¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 229.

¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 825.

povinného. Zároveň je ale potřeba, aby povinný byl schopen tuto výživu mu poskytovat. Soud proto při určování, zda je toto kritérium splněno, zkoumá majetkové poměry oprávněného a povinného a také schopnosti a možnosti povinné osoby.¹⁹

Soud rovněž v případě rozhodování o vyživovací povinnosti zkoumá, zda by přiznání výživného oprávněné osobě nebylo v rozporu s dobrými mravy. V § 2 odst. 3 občanského zákoníku je obsažena generální klauzule, která nepřipouští užití právních předpisů v rozporu s dobrými mravy. Také v § 8 občanského zákoníku můžeme najít další zásadu, která se uplatní v případě vymáhání výživného, a to zákaz zneužití práva. V tomto ustanovení je uvedeno, že „zjevné zneužití práva nepoživá právní ochrany“.

Pojem dobré mravy není v zákoně vymezen, jedná se o otevřený právní pojem, který je dotvářen praxí a judikaturou.²⁰ Ústavní soud České republiky je ve svém usnesení ze dne 16. února 1998 definoval jako „souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti.“²¹

Většina vyživovacích povinností není vázána na rozhodnutí soudu o výživném, ale některé jsou. Například vyživovací povinnost mezi manžely vzniká uzavřením manželství, ale povinnost plnit výživné na rozvedeného manžela vzniká až rozhodnutím soudu. Totéž platí u registrovaného partnerství.²² Vyživovací povinnost rodičů k dětem vzniká spolu se vznikem rodinně právního vztahu, a ne až právní mocí rozhodnutí soudu o výši výživného.²³

Vyživovací povinnost ze zákona zaniká v případě, že již nejsou splněny zákonné předpoklady, se kterými zákon spojuje vznik a trvání zákonné vyživovací povinnosti, případně zaniká vyživovací povinnost také tehdy, pokud nastanou jiné skutečnosti, se kterými zákon spojuje zánik vyživovací povinnosti. Rozlišujeme relativní a absolutní zánik vyživovací povinnosti. Relativní zánik vyživovací povinnosti nastává zejména, pokud oprávněný již nadále není odkázán na výživu ze strany povinného nebo povinný již není nadále schopen poskytovat oprávněné osobě výživné, nebo pokud vůči oprávněnému vznikla vyživovací povinnost někomu jinému. Stejně tak nastane relativní zánik vyživovací povinnosti rozvodem manželství nebo zrušením registrovaného partnerství a uzavřením nového manželství nebo registrovaného partnerství, uplynutím doby, po kterou měl povinný

---

¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 229 – 230.

²⁰ Tamtéž s. 229 – 231.

²¹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97

²² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1922.

²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 825.

výživné plnit, nebo také vyplacením odbytného. Absolutní zánik vyživovací povinnosti nastává v případě smrti povinného či oprávněného.²⁴

Právní úprava obsažená v občanském zákoníku rozlišuje mezi výživným pro nezletilé dítě a výživným pro zletilé dítě. Vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti však není omezena věkem dítěte, není vázána na zletilost dítěte nebo rodiče. Vyživovací povinnost rodičů k dětem má majetkovou povahu a vyplývá z jejich osobního statusu, tedy z toho, že jsou rodičem oprávněného dítěte. Vyživovací povinnost není ovlivněna tím, zda mají rodiče plnou rodičovskou odpovědnost nebo zda jsou v ní omezeni nebo je jim její výkon pozastaven. Ani zbavení rodičovské odpovědnosti se nijak nedotkne povinnosti vyživovat dítě.²⁵ Proto zákonná vyživovací povinnost nezaniká ani dosažením zletilosti dítěte, ani zbavením rodičovské odpovědnosti rodiče, ale zaniká až okamžikem, kdy je dítě schopno se samo žít.²⁶

Výživné se podle § 613 občanského zákoníku nepromlčuje, ale jeho jednotlivé splátky promlčení podléhají. Podle právní vědy je to takto z toho důvodu, že právo na výživné spadá pod osobní práva, kdežto jednotlivé dávky výživného se řadí mezi majetková práva a majetková práva se podle § 611 občanského zákoníku promlčují.²⁷

Obecná promlčecí lhůta je podle § 629 odst. 1 občanského zákoníku tříletá. Promlčecí lhůta pro jednotlivé dávky výživného se počítá samostatně. Začátkem běhu promlčecí lhůty je okamžik splatnosti té určité dávky výživného. Desetiletou promlčecí lhůtu podle § 640 občanského zákoníku má jednotlivá dávka výživného, pokud je o výživném a jeho výši rozhodnuto soudem. Začátkem běhu této lhůty je den, kdy měl povinný podle rozhodnutí plnit. Stejnou promlčecí lhůtu stanovuje i ustanovení § 639 občanského zákoníku pro případy, kdy dlužník uzná svůj dluh na výživném. Zde začíná lhůta běžet ode dne, kdy k uznání dluhu došlo.

Důležité je však zmínit, že promlčením dochází pouze k oslabení práva na výživné. Toto oslabení spočívá v možnosti povinného vznést v řízení před soudem, ve kterém se jedná o dlužném výživném, námitku promlčení podle § 610 odst. 1 občanského zákoníku, pokud již uplynula promlčecí lhůta. Pokud tohoto svého práva dlužník využije, soud přihlédne k promlčení a výživné nepřizná, protože promlčením zaniká nárok na výživné. Samotné právo

---

²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 239 – 240.

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 824 - 825.

²⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 48.

²⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2184.

na výživné však nezaniká, proto také pokud dlužník splnil po uplynutí promlčecí lhůty, nemůže požadovat, aby mu toto plnění bylo vráceno.²⁸

1. 2. 3 Způsob určení výživného a jeho výše

U vyživovací povinnosti rodičů k dětem máme více možností určení výše výživného. První možností je dohoda rodičů o výživném na děti, která může být ústní nebo písemná. V některých případech však dohoda mezi rodiči nestačí a je potřeba, aby bylo vydáno soudní rozhodnutí, jako je tomu například při rozvodu manželství. V tomto případě, pokud se manželé domluví na určité částce výživného a orgán sociálně-právní ochrany dětí souhlasí s výší výživného, na které se dohodli, soud v občanskoprávním řízení dohodu schválí. Pokud se však nedohodou, nebo je výživné podle dohody manželů příliš nízké, pak bude o výši výživného rozhodovat soud. Rovněž bude o výši výživného rozhodovat soud v případě, že povinný neplní svou vyživovací povinnost dobrovolně.²⁹ Povinnost vyživovat jiného vyplývá povinnému přímo ze zákona, proto také rozsudek soudu o výši výživného má jen deklaratorní charakter.³⁰

Mezi obecná kritéria, podle kterých je stanovována výše vyživovací povinnosti, řadíme schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinné osoby, odůvodněné potřeby a majetkové poměry oprávněné osoby, dále zda a v jaké míře povinný o oprávněného osobně pečuje a také, zda a v jaké míře se povinný stará o rodinnou domácnost.³¹

Soud při určení výše výživného vychází ze stavu, který zde je v okamžiku vydání jeho rozhodnutí. Soud provádí dokazování, ve kterém zjišťuje v první řadě finanční situaci a celkové majetkové poměry obou rodičů i dítěte.³² Tyto okolnosti soud zkoumá za období šesti až dvanácti měsíců zpětně.³³ Pro zjištění příjmu rodičů, kteří jsou zaměstnaní, si soud vyžádá zprávy od zaměstnavatelů, pokud rodiče nejsou zaměstnaní a pobírají podporu v nezaměstnanosti nebo sociální dávky, pak si soud musí vyžádat zprávy příslušných institucí. Soud při určení výše výživného zohledňuje také věk dítěte, jeho zdravotní stav (zda potřebuje nějakou zvláštní péči nebo zdravotní pomůcky a podobně), dále soud zkoumá, jaké jsou koníčky dítěte a kolik peněz je na ně potřeba vynaložit, zda je potřeba platit dítěti školné a zjišťuje další okolnosti důležité pro to, aby mohl rozhodnout. Soud musí při určování výživného vycházet také z § 915 odst. 1 občanského zákoníku, který stanovuje povinnost

²⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 236.

²⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 40 – 41.

³⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČEK, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, roč. 21, č. 3, s. 25.

³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 232.

³² KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 41 – 43.

³³ Tamtéž s. 33.

rodiče platit výživné v takové výši, aby byla životní úroveň dítěte stejná jako životní úroveň jeho rodičů.

Soud musí také zjišťovat, zda nemožnost plnění na straně povinného není jím zaviněná, jestli se tedy například nevzdal svého dosavadního zaměstnání, nebo jestli jej nevyměnil za jiné, ve kterém získává menší finanční odměnu. V případě, že by tak povinný učinil bez vážného důvodu, soud při určování výše výživného, které má plnit, vychází z příjmů, kterých dosahoval ve svém předchozím zaměstnání.

U soukromých podnikatelů soud při určování výše jejich příjmů vychází z jejich posledního daňového priznání, výpisů z účtu, daňových evidencí a podobně. V některých případech soudy přihlížejí i k úrovni bydlení a životního stylu povinných.³⁴ Povinný rodič, který má příjmy z jiné než ze závislé činnosti, je povinen se soudem spolupracovat při zjišťování jeho příjmů. Musí v řízení prokázat své příjmy a pomoci soudu při zjišťování jeho majetkových poměrů a dalších skutečností. Jedná se o jeho zákonnou povinnost, za jejíž porušení zákon stanovuje sankci v § 916 občanského zákoníku. V tomto ustanovení je stanovena nevyvratitelná domněnka, která stanovuje, že u rodiče, který neprokáže své příjmy, se má za to, že jeho měsíční příjem činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce. Částku životního minima jednotlivce stanovuje nařízení vlády č. 409/2011 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima a podle tohoto nařízení činí měsíčně 3 410 Kč. Soud proto v případě, že rodič nespolupracuje se soudem, vychází při určení výše jeho příjmu z částky 85 250 Kč.³⁵ Tuto nevyvratitelnou domněnku je možné použít pouze u vyživovací povinnosti na děti, nezáleží, jestli se jedná o výživné na zletilé nebo nezletilé dítě a zda je povinným rodič nebo jiný předek. U ostatních vyživovacích povinností její použití není možné.³⁶

V české právní úpravě není výše výživného přesně stanovena. Zákonodárce ponechává na soudu, aby pro každý jednotlivý případ určil částku výživného na základě okolností daného případu.³⁷ Není stanovena ani maximální a minimální hranice pro určení výživného soudem.³⁸ Ministerstvo spravedlnosti však v květnu roku 2010 vydalo doporučující tabulku, která má soudcům usnadnit rozhodování o konkrétní výši výživného, pokud rozhodují o výživném na dítě v rodinách, které mají jedno nebo dvě děti.

---

³⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 33 – 35.

³⁵ Tamtéž s. 43 – 45.

³⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 232.

³⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 31.

³⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČEK, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, roč. 21, č. 3, s. 26.

Tabulka je následující:

Kategorie	Věk dítěte	Procentuální rozmezí
1.	0 – 5 let	11 – 15 %
2.	6 – 9 let	13 – 17 %
3.	10 – 14 let	15 – 19 %
4.	15 – 17 let	16 – 22 %
5.	18 a více let	19 – 25 %

Základem pro výpočet orientační výše výživného podle této tabulky je čistý příjem povinného rodiče. Při stanovování základu pro tento výpočet není zohledňováno, jaké má povinný rodič náklady na chod domácnosti nebo na to, jestli splácí nějaké úvěry a podobně.

Podle doktorky Daniely Kovářové tabulka splnila svůj účel a snížila počet odvolání v soudních sporech o výživném. Pomocí tabulky si také rodiče mohou dopředu vypočítat přibližnou částku výživného, o kterém se v jejich případě bude u soudu rozhodovat, a díky tomu se rodiče mohou o výživném předem dohodnout.³⁹

Před tím, než ministerstvo tuto tabulku vydalo, se objevovaly názory, že zde je potřeba vytvořit nějaké sjednocující tabulky, které dosáhnou menších rozdílů mezi rozhodnutími jednotlivých soudů a které přispějí ke zlepšení právní jistoty u rozhodování o vyživovací povinnosti.⁴⁰

Při zkoumání odůvodněných potřeb oprávněného musí soud také přihlížet k potřebám oprávněného, které jsou nahodilé, jako například nemoc, protože výživné neslouží k uhrazování jen běžných potřeb oprávněné osoby, ale zohledňuje rovněž potřeby oprávněného, které se vyskytují nepravidelně.⁴¹ V minulosti Nejvyšší soud judikoval, že zákon o rodině neupravuje možnost uložit povinnému, aby platil k měsíčním částkám výživného ještě určité jednorázové částky, které by pokryly tyto nahodilé výdaje, jako například výdaje za prázdninový pobyt dítěte v období letních prázdnin, nebo na nákup zimního oblečení a lyžařské výbavy pro dítě v případě povinného lyžařského kurzu.⁴² Podle docentky Zdeňky Králíčkové tyto jednorázové částky nová právní úprava připouští díky ustanovení § 921 občanského zákoníku, který řeší splatnost výživného a stanovuje, že výživné je obvykle plněno v měsíčních částkách. Od měsíčního plnění je však možné se odchýlit,

³⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 41.

⁴⁰ NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, roč. 15, č. 1 – 2, s. 31.

⁴¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 233.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. února 1989, sp. zn. 5 Cz 42/88

a to buď rozhodnutím soudu, nebo dohodou oprávněného a povinného. Z toho usuzuje, že jednorázovou částku k úhradě nahodilých nákladů je možné stanovit rozhodnutím soudu nebo dohodou povinného s oprávněným, případně s rodičem nezletilého dítěte.

Od těchto situací je potřeba odlišit podstatnou změnu poměrů na straně oprávněného nebo na straně povinného, která zakládá změnu rozhodnutí či dohody o výživném.⁴³ Tato změna poměrů může nastat například, pokud povinný ztratí zaměstnání, nebo když se dítě začne připravovat na budoucí povolání a potřebuje vyšší finanční prostředky než doposud. U nezletilého dítěte může soud o změně výše výživného rozhodnout i bez návrhu.⁴⁴ K tomu, aby bylo možné změnit výši výživného, je potřeba, aby změna, která odůvodňuje tuto změnu výše výživného, byla závažnější⁴⁵ a trvalejší.⁴⁶

1. 2. 4 Výživné v trestním právu

Skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy se nevztahuje pouze na výživné, kdy se jedná o peněžité plnění, tedy například otec dítěte platí výživné na dítě, které je v péči matky. Ale vztahuje se i výživné v tzv. naturální formě, tedy na zajišťování bydlení, stravy, ošacení dítěte, a vztahuje se také na péči o jeho zdraví, hygienu a tak dále. Rovněž zde spadá vykonávání dozoru nad nezletilými dětmi a zajišťování prostředků pro všestranný rozvoj dítěte.⁴⁷

Jako trestný čin zanedbání povinné výživy je posuzována i situace, kdy například otec dítěte neplní výživné, nebo jeho část, protože má za to, že je jeho vyživovací povinnost splněna tím, že o dítě několikrát do měsíce osobně pečuje a poskytuje mu příležitostná plnění ve formě dárků, bere ho na dovolenou, kupuje mu oblečení a podobně.⁴⁸

1. 2. 5 Vázanost trestního soudu rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení a rozhodování o výši výživného

Objektem trestného činu podle § 196 trestního zákoníku je nárok na výživu, který vyplývá přímo ze zákona. Pro rozhodování o trestném činu zanedbání povinné výživy proto není potřeba, aby zde existovalo rozhodnutí soudu, kterým by bylo výživné oprávněné osobě přiznáno nebo kterým by byla stanovena výše výživného. V trestním řízení má soud povinnost posoudit sám, zda zde v rozhodné době existovala povinnost obviněného vyživovat

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1135 – 1136.

⁴⁴ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. (§ 655 – 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 604.

⁴⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 239.

⁴⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 50.

⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. března 1981, sp. zn. 11 Tz 9/81

⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. listopadu 2011, sp. zn. 4 Tdo 1290/2011

jiného a jak vysoké výživné měl obviněný povinnost v této rozhodné době platit, při tom také přihlíží k jeho finančním možnostem a majetkovým poměrům. Trestní soud řeší otázku existence vyživovací povinnosti a výše výživného jako předběžnou otázku podle § 9 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), (dále jen „trestní řád“).

Pokud zde existuje pravomocné rozhodnutí, kterým bylo o výživném rozhodnuto v občanskoprávním řízení, trestní soud toto rozhodnutí posoudí jako listinný důkaz. Trestní soud může stanovit odlišnou výši výživného, než jaká byla určena již existujícím pravomocným občanskoprávním rozsudkem.⁴⁹ A to právě proto, že řeší jako předběžnou otázku i samotnou výši výživného, kdy sám trestní soud musí zhodnotit, zda obviněný měl vůbec možnost plnit předmětnou vyživovací povinnost, zda jeho vyživovací povinnost nezanikla, a zkoumá, zda u oprávněného přetrvává neschopnost sám se živit. Rovněž sám posuzuje, zda se obviněný nevzdal výhodnějšího zaměstnání nebo majetkového prospěchu bez vážného důvodu. Soud také provádí důkaz spisem, ze kterého vycházel soud v občanskoprávním řízení. Soud tedy v rámci trestního řízení postupuje obdobně jako soudy v občanskoprávním řízení při určování výše výživného, když zjišťuje schopnosti, možnosti a majetkové poměry pachatele a zkoumá odůvodněné potřeby oprávněné osoby.⁵⁰

Trestní soud není vázán pravomocným rozhodnutím civilního soudu, kterým bylo rozhodnuto o výživném. Pokud se však jedná o otázku osobního stavu, pak je trestní soud vázán rozhodnutím v občanskoprávním řízení, například v rozhodnutí o určení otcovství, kdy civilní soud rozhoduje o tom, zda muž je nebo není otcem dítěte, se jedná o osobnostní otázku, a proto takovýmto rozhodnutím je trestní soud vázán.⁵¹

Pro rozhodování o trestném činu zanedbání povinné výživy není potřeba zkoumat, zda byl ve věci nařízen výkon rozhodnutí nebo exekuce a zda započala exekuce či výkon rozhodnutí.⁵²

Soud také musí posoudit, zda vyživovací povinnost nezanikla v důsledku toho, že se oprávněná osoba stala schopnou sama se živit. Zkoumá proto, zda dítě má skutečně možnost samo se živit. K takovému závěru nestačí pouze skutečnost, že dokončilo školní docházku a již nadále není studentem, a je tedy schopné vykonávat práci.⁵³

---

⁴⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 628 – 629.

⁵⁰ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné: zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010, s. 102 – 103.

⁵¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 628 – 629.

⁵² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1917.

⁵³ Tamtéž s. 1921.

1.3 Objektivní stránka trestného činu zanedbání povinné výživy

Objektivní stránka trestného činu je druhým znakem skutkové podstaty. Jejími obligatorními znaky jsou jednání, následek a příčinná souvislost mezi jednáním a následkem. Tyto musí obsahovat všechny skutkové podstaty trestných činů. Objektivní stránka může obsahovat ještě fakultativní znaky, kterými jsou místo a čas jednání, účinek jednání, hmotný předmět útoku, prostředek, který pachatel použil ke spáchání trestného činu a například ještě zvláštní způsob spáchání.

Jednání je definováno jako projev vůle pachatele navenek. Jednáním může být jak konání, tak i opomenutí. Za následek je pak považováno porušení nebo ohrožení hodnot, které jsou chráněny prostřednictvím objektu konkrétního trestného činu. Mezi jednáním a následkem pak musí existovat příčinná souvislost, což znamená, že trestní odpovědnost pachatele je možné uplatnit pouze v případě, že pachatel svým jednáním skutečně způsobil daný následek. Příčinnou souvislost je potřeba prokázat i mezi jednáním a následkem, který podmiňuje použití vyšší trestní sazby nebo škodlivým následkem, i mezi jednáním a přitěžující okolností.⁵⁴

Zákon v § 196 trestního zákoníku rozlišuje dvě základní skutkové podstaty, které obsahují dvě rozdílná jednání. První skutková podstata je stanovena v § 196 odst. 1 trestního zákoníku a jednání, které ji naplňuje, spočívá v tom, že pachatel neplní povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, která mu vyplývá přímo ze zákona. K naplnění druhé základní skutkové podstaty, kterou najdeme v § 196 odst. 2 trestního zákoníku je potřeba, aby se pachatel úmyslně vyhýbal plnění této své povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného, kterou mu zákon stanovuje.

Zákonná povinnost vyživovat jiného, jejíž neplnění je považováno za trestný čin zanedbání povinné výživy, spočívá v zajišťování stravy, bydlení a oblečení pro oprávněného, v péči o jeho zdraví, u nezletilých dětí také ve výkonu dohledu nad nimi a v zajišťování potřebných prostředků k tomu, aby se dítě mohlo všestranně rozvíjet. Rovněž pod pojem zákonné povinnosti vyživovat jiného spadá plnění výživného poskytovaného v penězích. V případě péče o zdraví dítěte se o zanedbání povinnosti vyživovat jiného jedná v případech, kdy rodič neposkytuje dítěti potřebné léky, nedopraví dítě k lékaři, pokud je potřeba, a podobně, nebo pokud mu neposkytne potřebné finanční prostředky na léky a léčbu. Není

---

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 179 – 199.

však pod tento pojem možné podřadit případ, kdy rodič využije svého práva a odmítne udělit souhlas s konkrétním lékařským zákrokem nebo konkrétní léčbou, kterou navrhne lékař.⁵⁵

Za neplnění vyživovací povinnosti je tedy považováno neplacení výživného v penězích, ale také případy, kdy rodič, který má dítě ve své péči, dítěti neposkytuje výživné v naturální formě, tedy neposkytuje mu potřebnou péči. Stejně tak se rodič, který má dítě u sebe, dopustí trestného činu zanedbání povinné výživy v případě, že výživné, které poskytuje druhý rodič, použije k vlastní potřebě a ne k uhrazení potřeb dítěte.⁵⁶

Shrnutím výše uvedeného dojdeme k závěru, že za neplnění vyživovací povinnosti je považován stav, kdy se oprávněné osobě nedostane všeho, co je obsahem vyživovací povinnosti. Proto sem zařadíme také neplnění výživného v rozsahu, který je stanoven, například když povinný neplní některé dávky výživného nebo některý měsíc posílá menší částku, než posílat má.⁵⁷

O trestný čin zanedbání povinné výživy se jedná i v případě, že dítě dostává peníze na výživu, ale tyto peníze pocházejí například od prarodičů dítěte nebo na výživu dítěte přispívá stát. To znamená, že se jedná o trestný čin, pokud peníze na výživu pocházejí od někoho jiného než od povinného a jsou dítěti zasílány bez součinnosti povinného.⁵⁸

Pokud má pachatel více dětí a výživné na každé dítě má platit k rukám jiné osoby, například dvěma různým matkám, které mají děti u sebe, pak neplnění vyživovací povinnosti na každé z nich je samostatným trestným činem. Pro posouzení, zda je neplnění vyživovací povinnosti na více dětí jedním nebo více trestnými činy, je totiž důležité zkoumat, zda jsou děti vychovávány v různých prostředích.⁵⁹

Omezení, zbavení nebo pozastavení rodičovské zodpovědnosti nemá žádný vliv na vyživovací povinnost rodičů k dítěti. Občanský zákoník v § 961 stanoví, že i rodiče, jejichž nezletilé děti jsou dány do pěstounské péče, mají vyživovací povinnost k těmto dětem a soud jim určí, jak vysoké výživné na tyto děti mají platit. Jestliže rodiče na své děti neplní vyživovací povinnost v těchto případech, pak se i toto jejich jednání posuzuje jako trestný čin zanedbání povinné výživy.

Soudní praxe za trestný čin zanedbání povinné výživy považuje rovněž případy, kdy rodiče dítěte neplatí příspěvek na úhradu péče poskytované dětem a nezaopatřeným osobám

---

⁵⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2014, s. 283 – 285.

⁵⁶ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010: stav k 1. 4. 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010, s. 360.

⁵⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 629.

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1921.

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 630.

ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy či preventivně výchovné péče. Tento příspěvek je totiž v praxi považován za výživné. Povinnost platit tento příspěvek je stanovena v § 27 a následujících zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.⁶⁰

Vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti je jednání pachatele, který nejen neplní svou zákonnou vyživovací povinnost, ale který dokonce usiluje o to, aby se plnění výživného zbavil nebo zmařil jeho plnění, případně také jednání pachatele, kterým se snaží podstatně oddálit možnost vymáhat výživné. Za vyhýbání se považujeme případy, kdy povinný bez vážného důvodu často mění zaměstnání nebo se vyhýbá práci, ačkoli má možnost pracovat, pracuje jen příležitostně a podobně.⁶¹ Jako vyhýbání se plnění výživného lze posoudit také situaci, kdy povinný je ve výkonu trestu odnětí svobody, kde může pracovat, ale odmítá pracovat, aniž by k tomu měl důvod. Rovněž je za vyhýbání považováno, když si povinný ve výkonu trestu odnětí svobody úmyslně způsobí zranění, které zakládá jeho pracovní neschopnost, aby ve vězení pracovat nemusel.⁶²

Jak již bylo uvedeno výše, vyživovací povinnost vyplývá přímo ze zákona, proto není potřeba, aby zde existovalo rozhodnutí v občanskoprávním řízení, které by určovalo výši výživného. Další podmínkou je, že povinná osoba je schopná výživné plnit. Pokud existuje rozhodnutí soudu, ve kterém nebylo povinnému výživné určeno s ohledem na to, že nebyl výživné schopen plnit, neznamená to, že nemá vyživovací povinnost ani do budoucna. Pokud se jeho poměry změní a povinný je již schopen plnit výživné, pak má vyživovací povinnost ze zákona. Existence rozhodnutí z doby před změnou poměrů, které říká, že neměl povinnost výživné plnit, protože nebyl schopen je plnit, jej nezbujuje trestněprávní odpovědnosti za to, že neplnil výživné, když už měl prostředky na jeho plnění. Rovněž toto rozhodnutí nevylučuje jeho úmysl vyhnout se plnění vyživovací povinnosti.⁶³

V § 196 trestního zákoníku je určena doba, po kterou musí trvat neplnění či vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti, aby se jednalo o trestný čin zanedbání povinné výživy. Tato doba je stanovena na dobu delší než čtyři měsíce. Předchozí právní úprava obsažená v trestním zákoně z roku 1961 v § 213 neobsahovala určení přesné doby, po kterou pachatel neplní vyživovací povinnost nebo se jejímu plnění vyhýbá. Judikatura však za délku, při které

---

⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1921.

⁶¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 630.

⁶² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1922.

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. října 2008, sp. zn. 6 Tdo 1296/2008

se již jednalo o trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 trestního zákona z roku 1961, považovala šest měsíců nebo období i kratší, pokud se doba blížila šesti měsícům.⁶⁴

Trestný čin zanedbání povinné výživy je trvajícím trestným činem a trvá po celou dobu, po kterou trvá protiprávní stav vyvolaný jednáním pachatele. I v případě, že je tento protiprávní stav na kratší dobu přerušen, stále se jedná o tentýž trvajícím trestný čin, je však potřeba v rozhodnutí soudu vymezit, na jakou dobu byl přerušen, a uvést dávku, popřípadě dávky výživného, které byly uhrazeny a zda byly uhrazeny v plné výši, nebo jen částečně. Pokud dojde k přerušení neplacení výživného na tuto krátkou dobu, není potřeba zkoumat, zda před tímto přerušením neplnil pachatel výživné po dobu delší než čtyři měsíce.⁶⁵

Z textu zákona není příliš jasné, zda za neplnění vyživovací povinnosti je považováno neplnění již čtyř měsíčních dávek nebo zda je potřeba, aby pachatel nesplnil alespoň pět měsíčních dávek. Podle doktorky Viktorinové a doktorky Zezulové je potřeba toto určení doby vykládat tak, že pachatel je trestně odpovědný, pokud nezaplatí pět dávek ve stanoveném termínu.⁶⁶ Naopak docent Chmelík ve své učebnici uvádí, že k trestní odpovědnosti za neplnění vyživovací povinnosti podle § 196 trestního zákoníku postačí nesplnění alespoň čtyř dávek.⁶⁷ Bylo by vhodnější, kdyby zákonodárce znění zákona upravil tak, aby takovéto rozporů nevznikaly.

Jak již bylo uvedeno výše, za neplnění vyživovací povinnosti je považováno i neplnění výživného ve stanoveném rozsahu, tedy pokud povinný rodič plní výživné jen částečně, nebo případy, kdy plní jen některé dávky výživného. Toto je zřejmé i z usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. června 2011, sp. zn. 6 Tdo 686/2011, kde Nejvyšší soud odkazoval na dřívější odsouzení dovolatele za trestný čin zanedbání povinné výživy, kterého se měl dopustit v době od září 2007 do prosince 2008, kdy v měsících listopad 2007, únor, březen, červen, říjen a prosinec 2008 nezaplatil výživné vůbec a v ostatních měsících zaplatil jen část výživného.

V tomto případě doba, kdy dovolatel neplnil výživné vůbec, neodpovídá době delší než čtyř po sobě jdoucích měsíců, a přesto je dovolatel trestně odpovědný. Je tomu právě proto, že za neplnění je považováno i plnění jen části výživného, které dovolatel plnil v měsících září, říjen, prosinec 2007, leden, duben, květen, červenec, srpen, září a listopad 2008. Navíc pokud je neplnění výživného na krátkou dobu přerušeno, například zaplacením jedné z dávek, a následně opět povinný rodič neplní výživné, neznamená to, že se počítá doba

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1918.

⁶⁵ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 13. března 2012, sp. zn. 4 To 80/2012

⁶⁶ VIKTORINOVÁ, Marie, ZEZULOVÁ, Jana. Ještě k trestnému činu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku. *Státní zastupitelství*. 2010, roč. 8, č. 10, s. 19.

⁶⁷ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné: zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010, s. 104.

neplnění znovu. Již výše jsem uvedla, že pokud dojde k přerušení neplacení výživného na krátkou dobu, není potřeba zkoumat, zda před tímto přerušením neplnil pachatel výživné po dobu delší než čtyři měsíce. Z tohoto je zřejmé, že trestní odpovědnosti za trestný čin zanedbání povinné výživy se není možné zprostit například alespoň částečným zaplacením některé z dávek výživného.

Ustanovení § 196 odst. 1 trestního zákoníku je ve vztahu subsidiarity k ustanovení § 196 odst. 2, neplnění vyživovací povinnosti je tedy subsidiární k vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti. Jednočinný souběh těchto trestných činů je proto vyloučen, je ale možné, aby se jednalo o souběh vícečinný.⁶⁸

V trestním řízení není možné přiznat nárok na náhradu dlužného výživného podle § 43 odst. 3 trestního řádu. Použití § 82 odst. 2 trestního zákoníku věty za středníkem, která říká, že soud podmíněně odsouzenému zpravidla také uloží jako podmínku nahrazení škody nebo odčinění nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem, není možné. A to proto, že u trestného činu zanedbání povinné výživy se u dlužného výživného nejedná o škodu způsobenou trestným činem, ale o dluh z nesplnění povinnosti, která je dána zákonem a jejíž nesplnění zakládá trestní odpovědnost povinného. Je však možné použít větu před středníkem z ustanovení § 82 odst. 2 trestního zákoníku, která umožňuje soudu uložit podmíněně odsouzenému přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, která jsou vyjmenovaná v ustanovení § 48 odst. 4 trestního zákoníku a mají zajistit, že odsouzený povede řádný život.⁶⁹ V § 48 odst. 4 písm. i) trestního zákoníku je uvedeno přímo uhrazení dlužného výživného jako jedna z možných přiměřených povinností, které soud může pachateli uložit.

Odpovědnosti za přečin zanedbání povinné výživy se nelze zprostit tvrzením, že pachatel nevěděl, kde se osoba, které měl platit výživné, nachází, pokud se toto místo nesnažil zjistit jemu dostupnými prostředky.⁷⁰ Plnění zákonné povinnosti vyživovat jiného spočívá nejen v placení výživného, ale i v tom, že si povinná osoba z vlastní iniciativy zjistí, kde se zdržuje oprávněná osoba, pokud je pro povinného toto zjištění vzhledem k okolnostem dostupné.⁷¹

---

⁶⁸ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné: zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010, s. 104.

⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1919.

⁷⁰ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné: zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010, s. 103.

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. listopadu 1995, sp. zn. 2 Tzn 6/95

1. 3. 1 Hmotný předmět útoku

Hmotný předmět útoku je pouze fakultativním znakem skutkové podstaty trestného činu, konkrétně objektivní stránky. Mohou jím být lidé nebo věci, vůči kterým je bezprostředně veden útok ze strany pachatele a tím je zasahován objekt daného trestného činu.⁷²

Hmotným předmětem útoku u přečinu zanedbání povinné výživy je oprávněná osoba, tedy osoba, vůči které má pachatel ze zákona vyživovací povinnost.⁷³

U vyživovací povinnosti rodičů k dětem je oprávněnou osobou dítě. V soukromém právu zákonnou definici dítěte nenajdeme, ale za dítě je považován příbuzný v prvním stupni v řadě přímé.⁷⁴ V trestním právu je definice dítěte obsažena v § 126 trestního zákoníku a podle této definice je dítětem osoba mladší osmnácti let, trestní zákoník však může stanovit, že za dítě je považována osoba odlišného věku. Definice obsažená v trestním zákoníku v podstatě odpovídá tomu, jak je dítě vnímáno v rámci soukromého práva. Obdobnou definici najdeme i na mezinárodní úrovni, kde je obsažena v Úmluvě o právech dítěte, která za dítě považuje lidskou bytost mladší osmnácti let, ale zároveň stanovuje podmínku, že takovouto lidskou bytost považujeme za dítě, pokud podle právního řádu, který se na osobu vztahuje, nebylo zletilosti dosaženo dříve než osmnáctým rokem věku. Z tohoto pojetí dítěte však nevychází právní úprava obsažená v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“), který používá primárně pojem mládež a tuto rozděluje na děti a mladistvé, kdy dítětem je osoba mladší patnácti let a mladistvým osoba mezi patnáctým a osmnáctým rokem věku.⁷⁵ Podle docenta Jana Chmelíka je potřeba vycházet z § 126 trestního zákoníku, pokud chceme definovat dítě, a to i přesto, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže je ve vztahu k trestnímu zákoníku *lex specialis*.⁷⁶

1. 3. 2 Místo spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy

Za místo spáchání trestného činu je podle Nejvyššího soudu ČR považováno především místo, kde došlo k jednání pachatele, které naplňuje objektivní stránku trestného činu. U omisivních trestných činů se za místo konání považuje místo, kde k danému jednání

⁷² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 177 - 178.

⁷³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 629.

⁷⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 395.

⁷⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 625 - 626.

⁷⁶ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné: zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010, s. 98.

mělo dojít, proto místem spáchání u neplnění vyživovací povinnosti, je především místo, kde pachatel nesplnil svou zákonnou povinnost platit výživné. Za místo spáchání se z tohoto důvodu považuje místo, kde se zdržoval v době, kdy měl plnit, ve většině případů se jedná o místo trvalého pobytu či přechodného pobytu. U trestného činu zanedbání povinné výživy, který je trestným činem trvajícím, je potřeba ještě říci, že pokud se pachatel v době neplnění zdržoval postupně na několika místech, například při změně bydliště, pak se za místo spáchání trestného činu považuje každé místo, kde měl v rozhodném období pobyt.

Pokud pachatel neplní výživné a oprávněná osoba má pobyt jinde, pak k následku dochází na jiném místě, než došlo k jednání, a hovoříme tedy o tzv. distančním deliktu. U distančních deliktů je místem spáchání jak místo, kde pachatel jednal (případně u omisivních trestných činů kde měl jednat, ale nejednal), tak i místo, kde došlo k následku tohoto trestného činu.⁷⁷

1. 4 Subjekt trestného činu zanedbání povinné výživy

Třetím obligatorním znakem skutkové podstaty je subjekt neboli pachatel trestného činu. Pachatelem je osoba, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu, tedy spáchala trestný čin, případně osoba, která naplnila znaky pokusu nebo přípravy tohoto trestného činu. Podmínkou pro trestní odpovědnost takové osoby však je, že v době spáchání trestného činu je osoba příčetná, starší patnácti let, a pokud se jedná o mladistvého pachatele, pak musí splnit také podmínku rozumové a mravní vyspělosti. Obecně může být pachatelem jak fyzická osoba, tak i právnická osoba. Některé skutkové podstaty ve zvláštní části trestního zákoníku vyžadují speciální vlastnosti pachatele či jeho zvláštní postavení a mohou tedy být spáchány pouze konkrétním subjektem nebo speciálním subjektem.⁷⁸

V případě trestného činu zanedbání povinné výživy hovoříme o konkrétním subjektu, protože tento trestný čin může spáchat pouze fyzická osoba, které vyplývá z občanského zákoníku nebo ze zákona o registrovaném partnerství povinnost vyživovat a zaopatřovat jiného. Pokud fyzické osobě vyplývá tato povinnost z jiných skutečností než ze zákona, například ze smlouvy, pak nemůže být pachatelem tohoto trestného činu. Současně tato osoba musí být v době, kdy má zákonnou vyživovací povinnost, schopná plnit svou povinnost vyživovat jiného.

---

⁷⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. května 1971, sp. zn. Ntdf 53/71

⁷⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 200 – 203.

U vyživovací povinnosti rodičů k dětem mohou být subjekty tedy rodiče dítěte a již výše bylo uvedeno, kdy vzniká předmětný rodinně právní vztah mezi rodičem a dítětem.

Rodiči dítěte jsou matka a otec. Matkou dítěte je ze zákona žena, která dítě porodila.⁷⁹ Otec je pak určen podle jedné ze tří vyvratitelných domněnek otcovství, které jsou popsány v ustanoveních §§ 776 – 793 občanského zákoníku. Z těchto ustanovení vyplývá, že je jím tedy buď manžel matky, narodí-li se dítě v manželství nebo před třístým dnem od zániku manželství, nebo muž, o kterém matka a tento muž souhlasně prohlásili, že je otcem dítěte, anebo muž, který v rozhodné době, tedy mezi sto šedesátým a třístým dnem před porodem, s matkou dítěte souložil, pokud ze závažného důvodu není vyloučena možnost, že by mohl být otcem dítěte. Rodičovství k dítěti může vzniknout také soudním rozhodnutím o osvojení dítěte, v tomto případě jsou do matriky jako rodiče dítěte zapsáni osvojitelé.⁸⁰

Jelikož zákonná vyživovací povinnost vzniká mezi subjekty rodinně právního vztahu, je zřejmé, že právnická osoba nemůže být pachatelem tohoto trestného činu. Proto také trestný čin zanedbání povinné výživy není ve výčtu trestných činů, které může spáchat právnická osoba, který je uveden v § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Osoby, které nemohou být pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy, mohou být odpovědni za účastenství k tomuto trestnému činu podle § 24 odst. 1 písm. b) a c) trestního zákoníku, tedy účastenství ve formě návodu nebo pomoci.⁸¹

---

⁷⁹ § 775 občanského zákoníku

⁸⁰ § 797 občanského zákoníku

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II*, § 140 – 421. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1919.

1.5 Subjektivní stránka trestného činu zanedbání povinné výživy

Čtvrtým znakem skutkové podstaty trestného činu je subjektivní stránka trestného činu. Subjektivní stránka trestného činu charakterizuje psychiku pachatele ve vztahu k danému trestnému činu. Jejím obligatorním znakem je zavinění. Fakultativními znaky subjektivní stránky trestného činu mohou být ještě pohnutka a cíl jednání pachatele trestného činu, tyto se však nemusí vyskytovat u každého trestného činu.

Zavinění můžeme definovat jako vnitřní stav, nebo taky psychický stav pachatele ke skutečností zakládajícím trestný čin, kdy nerozlišujeme, zda tyto skutečnosti vytvořil pachatel nebo zda v době činu existovaly bez jeho přičinění. Rozlišujeme dvě formy zavinění, kterými jsou úmyslné a nedbalostní zavinění. Zavinění se musí vztahovat na všechny skutečnosti, které tvoří znaky skutkové podstaty trestného činu.⁸² V rámci trestního zákoníku je v § 13 stanoveno, že obecně je k tomu, aby byl pachatel trestně odpovědný za trestný čin, vyžadováno úmyslné zavinění, ale zákon může stanovit, že postačí nedbalostní zavinění. U kvalifikované skutkové podstaty však postačí nedbalostní zavinění, pokud zákon výslovně neuvádí, že je potřeba úmyslné zavinění.⁸³

Z hlediska subjektivní stránky tedy musíme u trestného činu zanedbání povinné výživy zkoumat, zda je vyžadováno úmyslné zavinění, nebo zda postačí nedbalostní zavinění. V ustanovení § 196 trestného zákoníku zákonodárce výslovně uvedl v odstavci prvním i v odstavci druhém, jaké zavinění je potřeba k tomu, aby byl pachatel za tento trestný čin odpovědný. Pro trestní odpovědnost podle prvního odstavce, který spočívá v neplnění zákonné vyživovací povinnosti, je stanoveno, že postačí nedbalostní zavinění. Tento trestný čin je tedy možné spáchat jak úmyslně, tak i z nedbalosti. U trestného činu podle druhého odstavce, kde se jedná o vyhýbání se plnění zákonné vyživovací povinnosti, je naopak vyžadován úmysl, a není jej tedy možné spáchat z nedbalosti.

V trestním řízení se soud musí zabývat otázkou zavinění a výslovně uvést do výroku rozhodnutí, o jakou formu zavinění se v tom konkrétním případě ze strany pachatele jednalo, to znamená, že musí uvést, zda trestný čin podle § 196 odst. 1 trestního zákoníku pachatel spáchal z nedbalosti nebo úmyslně.⁸⁴

---

⁸² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 222 – 226.

⁸³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 40.

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1922.

1.6 Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy

Skutkové podstaty trestných činů můžeme podle závažnosti rozdělit na základní, kvalifikované a privilegované. Znaky základní skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy jsem již popsala výše. Všechny skutkové podstaty obsahují objekt, objektivní stránku, subjekt a subjektivní stránku. Bez těchto obligatorních znaků nemůže existovat skutková podstata trestného činu. Kvalifikovanou skutkovou podstatu tvoří znaky základní skutkové podstaty, bez jejích znaků nemůže kvalifikovaná skutková podstata existovat, a tuto základní skutkovou podstatu pak určitým způsobem zákonodárce modifikuje a přidává nějaký další zvláštní znak, kvůli kterému je čin, popsáný v této kvalifikované skutkové podstatě, považován za závažnější či škodlivější pro společnost.⁸⁵

Skutková podstata obsažená v ustanovení § 196 odst. 3 trestního zákoníku je skutkovou podstatou kvalifikovanou. Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, která je v ní obsažena, se vztahuje k oběma základním skutkovým podstatám trestného činu zanedbání povinné výživy.⁸⁶ Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedenou v § 193 odst. 3 trestního zákoníku je, že pachatel vydal oprávněnou osobu nebezpečí nouze. Nouze je judikaturou vymezena jako nedostatek základních prostředků potřebných pro život.⁸⁷

Stav nouze nemusí u oprávněné osoby nastat, postačí, že jí tento stav hrozí. To znamená, že postačí, že by oprávněná osoba bez pomoci jiných osob nebo bez poskytnutí příspěvku ze strany státu neměla na uspokojení základních životních potřeb. Životní úroveň, která je považována za nouzi, je posuzována podle přiměřené životní úrovně občanů.⁸⁸ Zároveň soud přihlíží při hodnocení nouze k odůvodněným potřebám oprávněné osoby.⁸⁹ Proto se skutek posoudí podle § 196 odst. 3 trestního zákoníku i tehdy, je-li nebezpečí nouze odvráceno například matkou dítěte, která více pracuje, aby uspokojila potřeby dítěte, nebo díky poskytnutí příspěvku na výživu ze strany státu.⁹⁰

---

⁸⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 166 – 167.

⁸⁶ Tamtéž s. 631.

⁸⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 286 – 287.

⁸⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. června 1986, sp. zn. 7 Tz 36/86

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1923.

⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. července 1981, sp. zn. 11 Tz 41/81

Z hlediska zavinění k trestnému činu podle § 193 odst. 3 trestního zákoníku postačí, aby pachatel vystavil oprávněnou osobu nebezpečí nouze z nedbalosti.⁹¹

V právní úpravě byla zakotvena ještě jedna okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, kterou byla skutečnost, že pachatel byl za trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. Ke změně právní úpravy došlo zákonem č. 390/2012 Sb., který nabyl účinnosti dne 8. prosince 2012. Tímto zákonem byla recidiva jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby vyškrtuta z trestního zákoníku. Zároveň došlo ke změně trestních sazeb u trestného činu zanedbání povinné výživy na současný stav.

---

⁹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. června 1986, sp. zn. 7 Tz 36/86

2. Ustanovení § 196a trestního zákoníku

Ustanovení § 196a trestního zákoníku je novým ustanovením ode dne 8. prosince 2012 a bylo do trestního zákoníku přidáno novelou podle zákona č. 390/2012 Sb. Umožňuje soudu, aby pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy uložil přiměřené omezení, aby se zdržel řízení motorových vozidel. Zákonodárce zde vychází z toho, že pokud pachateli zakáže řízení motorových vozidel, povede to ke zvýšení jeho platební kázně. Zákaz řízení motorových vozidel podle § 196a trestního zákoníku je výjimkou ze zásady, že zákaz činnosti je možné uložit jen, pokud se pachatel dopustil trestného činu v souvislosti s činností, která je mu následně zakazována.⁹²

Názor zákonodárce je podle mě oprávněný. Pokud povinný přijde o možnost řídit motorové vozidlo, je vyšší pravděpodobnost, že splatí dlužné výživné dříve, než kdyby mu soud toto přiměřené opatření neuložil. V dnešní době je složité obejít se bez automobilu a většina lidí používá automobil každý den, většinou k dopravě do práce nebo přímo k výkonu zaměstnání. Soud však musí zkoumat, zda uložením přiměřeného opatření spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel, neztíží nebo dokonce neznemožní povinnému možnost získání finančních prostředků ke splacení výživného, které dluží.

Nejvyšší státní zastupitelství ve své zprávě o činnosti státního zastupitelství za rok 2014 uvádí, že legislativní změna, která byla provedena novelou podle zákona č. 390/2012 Sb. zřejmě zatím nepomohla ke snížení počtu trestných činů zanedbání povinné výživy.⁹³ Legislativní změnou je zde pravděpodobně myšleno právě přidání nového ustanovení § 196a trestního zákoníku. Podle mého názoru toto ovšem může být způsobeno částečně také tím, že zároveň s přidáním nového ustanovení došlo ke snížení trestních sazeb, což rozhodně nemůže mít za následek snížení počtu těchto trestných činů, neboť snížení trestních sazeb podle mého názoru nepůsobí odstrašujícím dojmem. Proto si myslím, že vliv těchto dvou změn, které byly provedeny jednou novelou a které působí spíše opačnými směry, nemůže být příliš viditelný.

---

⁹² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 289.

⁹³ Nejvyšší státní zastupitelství. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2014*. [online]. nsz.cz, 18. června 2015 [cit. 25. února 2016]. Dostupné na <http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Zpravy_o_cinnosti/2014/Zoc-2014-textova.pdf>.

3. Účinná lítost

Trestní zákoník obsahuje také ustanovení § 197, které upravuje jeden ze zvláštních případů účinné lítosti v trestním právu. Toto ustanovení stanovuje možnost zániku trestní odpovědnosti za trestný čin zanedbání povinné výživy. Podmínky pro zánik trestní odpovědnosti podle tohoto ustanovení jsou dvě. První z nich je, že trestný čin zanedbání povinné výživy nezpůsobil žádné trvale nepříznivé následky, a druhou, že pachatel splnil svou vyživovací povinnost dodatečně a učinil tak dříve, než soud prvního stupně, který rozhodoval o jeho trestném činu, začal vyhlašovat rozsudek.⁹⁴

V trestním zákoníku je toto ustanovení především z toho důvodu, že je ve společnosti velký zájem na plnění vyživovací povinnosti a na odstranění následků jejího neplnění co nejdříve.⁹⁵ Profesor Oto Novotný uvádí jako důvod pro možnost zániku trestní odpovědnosti na základě účinné lítosti podle § 197 trestního zákoníku skutečnost, že se jedná o trestný čin, kdy pachatel a poškozená osoba jsou rodinnými příslušníky a právě trestněprávní postih by mohl silně narušit jakékoli vazby v rodině.⁹⁶ Domnívám se, že v mnoha případech dochází k rozrušení rodinných vazeb již samotným trestním stíháním, pokud je zahájeno na popud poškozené osoby nebo rodiče nezletilého dítěte, na které pachatel neplatí výživné, a že zánik trestní odpovědnosti na základě tohoto ustanovení tyto vazby příliš nenapraví.

O zániku trestní odpovědnosti za trestný čin je možné uvažovat až po náležitém zjištění, že se skutek stal a že tento skutek naplňuje všechny znaky skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy. Proto je potřeba nejprve na základě dokazování určit, že pachatel spáchal trestný čin zanedbání povinné výživy, a až poté je možné provést dokazování, na základě kterého soud dojde k závěru, že je možné použít ustanovení o účinné lítosti.⁹⁷

První podmínkou pro zánik trestní odpovědnosti za trestný čin zanedbání povinné výživy je dodatečné splnění dlužného výživného. Pachatel musí splnit toto dlužné výživné v celém rozsahu, nepostačí, že splní jen jeho část ani to, že se s oprávněným dohodne na splátkách, kterými svůj dluh na výživném splní později. Ustanovení o účinné lítosti není možné použít ani tehdy, jestliže oprávněný odpustí pachateli dluh na výživném.

---

⁹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 290.

⁹⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 631.

⁹⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 635.

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. listopadu 1980, sp. zn. 6 Tz 41/80

Pokud hovoříme o celém rozsahu výživného, který musí pachatel splnit, aby mohlo dojít k zániku trestní odpovědnosti za trestný čin zanedbání povinné výživy, pak se jedná o dlužné výživné za období, pro které je pachatel stíhán. Toto období je ukončeno zahájením trestního stíhání. Neplacení výživného po zahájení trestního stíhání se považuje již za nový skutek a počítá se do nového období. U výše výživného, které musí pachatel zaplatit, aby mohlo být užito ustanovení § 197 trestního zákoníku o účinné lítosti, je závazná výše výživného, které měl v daném období plnit, určená trestním soudem, a to i v případě, že zde existuje soukromoprávní rozhodnutí, které stanovilo jinou výši výživného.⁹⁸ Do celého rozsahu výživného, které musí zaplatit, se počítá i promlčené výživné. Pachatel však nemá povinnost splnit výživné, které mu bylo určeno předběžným opatřením.⁹⁹

Pokud pachatel splní jen část dlužného výživného, není možné uplatnit účinnou lítost podle § 197 a nemění to ani posouzení doby, po kterou výživné neplnil, případně posouzení doby, po kterou se plnění výživného vyhýbal. Pokud by však částka výživného, kterou nedoplatil, byla zanedbatelná, pak by bylo možné uvažovat o užití § 12 odst. 2 trestního zákona, který říká, že trestní odpovědnost a následky s ní spojené se uplatní pouze v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje užití odpovědnosti podle jiných než trestněprávních předpisů.¹⁰⁰

O uhrazení se jedná i v případě, že pachatel zajistí, že za něj tuto dlužnou částku zaplatí jiná osoba, například pokud ji o to požádá.¹⁰¹ Účinnou lítost je možné užít i v případě, že dlužné výživné je uhrazeno prostřednictvím exekuce vedené na příjem pachatele. Zde však musí být splněna podmínka jeho aktivní účasti na splnění dluhu, musí tedy aktivně spolupracovat a zajistit, že tato exekuce bude úspěšná. Pokud by došlo ke splacení dluhu prostřednictvím exekuce na jeho příjem bez jeho aktivní součinnosti, pak nebude možné uplatnit tuto účinnou lítost, ačkoli dlužné výživné bylo uhrazeno včas, tedy před tím, než soud prvního stupně začal vyhlašovat rozsudek, a z finančních prostředků pachatele, a bude zároveň splněna i další podmínka účinné lítosti, kterou je, že jeho čin nezpůsobil trvale nepříznivé následky. Pojem účinná lítost totiž předpokládá prvek dobrovolnosti, tedy že pachatel následně dobrovolně splní výživné, které dluží, čímž ukáže, že činu lituje a že jej chce napravit.¹⁰²

---

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 632.

⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1930.

¹⁰⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 290 – 291.

¹⁰¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1930.

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. srpna 2008, sp. zn. 3 Tdo 760/2008

Další podmínkou, která musí být splněna, aby bylo možné užít ustanovení § 197 trestního zákoníku o účinné lítosti tedy je, že trestný čin neměl trvale nepříznivých následků. Trvale nepříznivé následky jsou takové následky, které již nelze následně odstranit nebo napravit dodatečným splněním dlužného výživného. Může se jednat o následky na zdraví oprávněné osoby, ať již fyzickém nebo psychickém.¹⁰³ Za trvale nepříznivé následky jsou však považovány i následky v jiné sféře než je zdraví oprávněné osoby, například se může jednat o znemožnění přípravy na budoucí povolání či nemožnost rekvalifikace oprávněného v důsledku chybějícího výživného.¹⁰⁴

Již výše jsem uvedla, že pachatel musí dlužné výživné splatit do doby, než soud prvního stupně začne vylašovat rozsudek. Z ustanovení o účinné lítosti je zřejmé, že zájem na tom, že pachatel splní svou vyživovací povinnost, převažuje nad zájmem na potrestání pachatele trestného činu zanedbání povinné výživy. Z toho důvodu je ustanovení o účinné lítosti možné použít i v případě, že pachatel zaplatí dlužné výživné až po vyhlášení rozsudku prvního stupně, který byl následně zrušen odvolacím soudem, a ve věci znovu rozhoduje soud prvního stupně. I zde však musí pachatel zaplatit dlužné výživné před tím, než soud prvního stupně začne vylašovat nový rozsudek. Použití ustanovení § 197 trestního zákona nebrání první rozsudek soudu prvního stupně, protože došlo k jeho zrušení. Musí však být splněny i ostatní podmínky pro použití ustanovení o účinné lítosti, pachatel musí splatit celou částku dlužného výživného a jeho čin nesmí mít trvale nepříznivé následky.¹⁰⁵

Pachatel musí být předem řádně poučen o možnosti užití ustanovení o účinné lítosti, které mu zajistí beztrestnost, právě z toho důvodu, že zájem na jeho řádném splacení vyživovací povinnosti co nejdříve je vyšší než zájem na jeho potrestání.

V odůvodnění rozhodnutí se musí soud řádně vypořádat se všemi podmínkami, které zákon pro užití účinné lítosti stanovuje, a to i v případě, že ustanovení § 197 trestního zákoníku nebude možno použít z důvodu nesplnění některé z těchto podmínek.¹⁰⁶

---

¹⁰³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 632.

¹⁰⁴ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010: stav k 1. 4. 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010, s. 366 – 367.

¹⁰⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. října 1970, sp. zn. 3 Tz 22/70

¹⁰⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1931.

4. Statistické údaje k trestnému činu zanedbání povinné výživy¹⁰⁷

Trestný čin zanedbání povinné výživy se řadí mezi nejčastěji páchané trestné činy u nás. Ze statistik Ministerstva spravedlnosti ČR, které ministerstvo každoročně zpracovává z údajů obdržených od státních zastupitelství a soudů, je možné vyvodit, že počet odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy stále stoupá, a to i přes snahy zákonodárce o snížení těchto čísel.

Počet trestných činů je možné z těchto statistik sledovat od roku 2003 do roku 2014. V těchto letech se počty trestných činů zanedbání povinné výživy pohybují nad deseti tisíci. V roce 2010 došlo k nárůstu počtu trestných činů zanedbání povinné výživy nad čtrnáct tisíc.

Rok	Počet TČ ¹⁰⁸
2003	12 974
2004	13 182
2005	12 391
2006	11 750
2007	10 083
2008	10 234
2009	11 871
2010	14 134
2011	15 063
2012	14 265
2013	14 439
2014	13 717

Počet odsouzených osob za trestný čin zanedbání povinné výživy postupně roste. Ze statistik, které je možné najít na stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR, je možné dohledat počty odsouzených za tento trestný čin od roku 1971 do roku 2014. V roce 1971 bylo za trestný čin zanedbání povinné výživy odsouzeno 1 241 osob, což bylo 1,1 % z celkového počtu odsouzených za ten rok. V roce 2014 bylo odsouzených za tento trestný čin 9 813 osob, což dělá 13,5 % z celkového počtu odsouzených osob v tom roce. Procento odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy se pohybuje kolem 10 % z celkového

¹⁰⁷ V této kapitole vycházím ze statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti ČR a z údajů již uvedených v diplomové práci, pokud necituji jiné zdroje. Statistické ročenky Ministerstva spravedlnosti jsou dostupné na: < <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html?jsessionid=83831bd1e470b30021fe8e568c3a> >.

¹⁰⁸ Trestných činů

počtu odsouzených od roku 1998. Od roku 2010, kdy byla přijata nová právní úprava, je procento odsouzených za tento trestný čin z celkového počtu odsouzených vyšší a pohybuje se od 12,1 % do 13,5 %. V následující tabulce jsou uvedeny počty odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy v jednotlivých letech, a jaké procento z celkového počtu odsouzených za daný rok tvoří odsouzení za tento trestný čin.

Rok	Počet	%
1971	1 241	1,3
1972	1 020	1,1
1973	1 009	1,3
1974	854	1
1975	798	1,1
1976	751	0,9
1977	701	0,9
1978	609	0,8
1979	635	0,9
1980	662	1,1
1981	770	1,1
1982	960	1,3
1983	973	1,2
1984	1 091	1,3
1985	1 126	1,7
1986	1 148	1,5
1987	1 136	1,4
1988	1 213	1,8
1989	1 235	2,1
1990	525	2,8
1991	1 798	6,4
1992	2 133	6,9

1993	1 986	5,6
1994	3 332	6,4
1995	3 596	6,5
1996	4 158	7,2
1997	4 438	7,4
1998	5 502	10,2
1999	6 207	9,9
2000	5 894	9,3
2001	5 380	8,9
2002	6 296	9,7
2003	6 854	10,4
2004	7 512	11
2005	7 174	10,6
2006	7 120	10,3
2007	6 066	8
2008	6 081	8
2009	7 091	9,6
2010	8 656	12,1
2011	9 484	13,5
2012	9 409	13,2
2013	11 154	14,3
2014	9 813	13,5

Jedním z důvodů pro tento vyšší počet odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy a vyšší procento z celkového počtu odsouzených osob byla podle mého názoru změna právní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy spočívající v upřesnění doby neplnění výživného, po kterou když pachatel neplní, je jeho jednání již považováno za trestný čin podle § 196 trestního zákoníku. V předchozí právní úpravě toto upřesnění chybělo, a proto bylo na soudech, aby upřesnili, kdy je již jednání pachatele považováno za trestné. Judikatura

dovozovala, že za trestné bylo považováno neplnění po dobu šesti měsíců, ale i kratší, pokud se šesti měsícům tato doba blížila. Podle nové právní úpravy od roku 2010 je za trestné považováno neplnění vyživovací povinnosti po dobu delší než čtyři měsíce. Toto zkrácení doby, po kterou pachatel neplní vyživovací povinnost či se jejímu plnění vyhýbá, podle mě způsobilo nárůst počtu trestných činů zanedbání povinné výživy a počtu odsouzených za tento trestný čin.

V článku odborného časopisu *Bezpečnostní teorie a praxe* je uvedeno, že při předchozím výzkumu, který sledoval vzorek pachatelů ve výkonu trestu odnětí svobody, byl každý desátý pachatel odsouzen za zanedbání povinné výživy, často v souběhu s trestným činem maření výkonu úředního rozhodnutí. Rovněž uvádí, že nejčastěji si pachatelé tohoto trestného činu odpykávají kratší tresty, které jsou v průměru dlouhé 22 měsíců. Jedná se o data z roku 2011.¹⁰⁹

Počet recidivistů u trestného činu zanedbání povinné výživy podle statistik Ministerstva spravedlnosti ČR, zpracovávaných podle údajů soudů, v posledních letech klesá. Od roku 2003 do roku 2014 klesl zhruba na polovinu (přibližně o 45 % z původního počtu 1 154 na 636 recidivistů). K největšímu poklesu došlo v roce 2007, kdy oproti roku 2006 bylo zaznamenáno přibližně o 250 recidivistů méně. V letech 2008 až 2014 se počty recidivistů pohybovaly mezi 600 a 750.

Rok	Recidivistů
2003	1 154
2004	1 274
2005	1 256
2006	1 026
2007	758
2008	724
2009	763
2010	690
2011	766
2012	740
2013	613
2014	636

¹⁰⁹ ZOUBKOVÁ, Ivana. Výzkum pachatelů trestného činu zanedbání povinné výživy. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2013, zvláštní číslo, s. 42.

4.1 Nejčastější tresty za trestný čin zanedbání povinné výživy¹¹⁰

Za trestný čin zanedbání povinné výživy jsou ukládány tresty odnětí svobody podmíněné i nepodmíněné a tresty obecně prospěšných prací. Nejčastěji je za tento trestný čin ukládán podmíněně odložený trest odnětí svobody. Počty těchto trestů se pohybují v letech 2003 až 2009 mezi čtyřmi a pěti tisíci, po roce 2010 se pohybují počty uložených podmíněných trestů nad šesti tisíci a v roce 2013 dokonce téměř dosáhl počet těchto trestů deseti tisíc.

Takto to ale nebylo vždy. Před rokem 1990 převažoval za trestný čin zanedbání povinné výživy nepodmíněný trest odnětí svobody. V roce 1990 pak byly počty uložených nepodmíněných a podmíněných trestů odnětí svobody relativně vyrovnané (260 a 265) a v roce 1991 začal převažovat právě podmíněně odložený trest odnětí svobody (654 a 1130).

Dnes je nepodmíněný trest odnětí svobody až třetím nejčastějším trestem ukládaným za trestný čin zanedbání povinné výživy, druhým nejčastějším je trest obecně prospěšných prací. Trest obecně prospěšných prací a celkově jiné tresty než podmíněný a nepodmíněný trest odnětí svobody začaly být za trestný čin zanedbání povinné výživy ukládány až od roku 1996. Trest obecně prospěšných prací byl do trestního zákona z roku 1961 zaveden až v roce 1995 novelou podle zákona č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, který v článku VII. stanoví, že zavedení obecně prospěšných prací nabývá účinnosti 1. ledna 1996.

Před touto novelou bylo možné uložit za trestný čin podle § 27 trestního zákona z roku 1961 tyto tresty: odnětí svobody, ztrátu čestných titulů a vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti, zákaz činnosti, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci, vyhoštění a zákaz pobytu. V § 28 trestního zákona z roku 1961 bylo stanoveno, že samostatně lze tyto tresty uložit jen, pokud jsou vyjmenovány ve zvláštní části jako možný trest za určitý trestný čin, případně umožňoval uložit samostatně zákaz pobytu a vyhoštění, ostatní tresty mohly být uloženy vedle trestu, který zákon stanovil za trestný čin ve zvláštní části. Proto do roku 1996

---

¹¹⁰ V této podkapitole vycházím ze statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti ČR a z údajů již uvedených v diplomové práci, pokud necituji jiné zdroje. Statistické ročenky Ministerstva spravedlnosti jsou dostupné na: < <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html;jsessionid=83831bd1e470b30021fe8e568c3a> >.

ukládány jiné tresty spíše nebyly, popřípadě byl uložen jeden nebo dva jiné tresty než odnětí svobody.

Trest domácího vězení byl zaveden trestním zákoníkem s účinností od 1. ledna 2010. Přesto není příliš využíván. Za trestný čin zanedbání povinné výživy, který je jedním z méně závažných trestných činů, by mohl být trest domácího vězení ukládán místo nepodmíněného trestu odnětí svobody, přesto tomu tak není. V letech 2011 až 2014 bylo uloženo jen 67 trestů domácího vězení za trestný čin zanedbání povinné výživy.

Důvodem, proč je trest domácího vězení málo využíván, nejen u trestného činu zanedbání povinné výživy, ale i u jiných méně závažných trestných činů, u kterých by uložení právě tohoto trestu bylo ideální, protože pachatelé těchto trestných činů nejsou nebezpečím pro společnost, je to, že není dostatečně upravena kontrola odsouzených. Trestní řád v ustanovení § 334b svěřuje provádění této kontroly Probační a mediační službě ČR a stanovuje dva možné způsoby, kterými může tato vykonávat kontrolu výkonu trestu domácího vězení. První možností je elektronický kontrolní systém, který má detekovat pohyb odsouzeného, a druhou možností je provádění namátkových kontrol na místě výkonu trestu.

Elektronické monitorování jako způsob kontroly výkonu trestu domácího vězení však nemůže být praktikováno, neboť i přes to, že tento trest byl zaveden spolu s účinností trestního zákoníku, tedy k 1. lednu 2010, dodnes vláda nezajistila elektronická zařízení, pomocí nichž by tato kontrola byla prováděna.¹¹¹ A právě u trestného činu zanedbání povinné výživy by mohl být tento druh trestu hojně využíván, a to zejména z toho důvodu, že pokud je pachatel odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pak přichází o své zaměstnání, a tím i o příjem, ze kterého by mohl hradit dlužné výživné i výživné do budoucna. Ačkoli i ve vězení mohou odsouzení pracovat, částky, které jsou pak z jejich příjmu zasílány oprávněné osobě, nebývají příliš vysoké. Pokud by však pachateli byl uložen trest domácího vězení, má i nadále možnost docházet do svého zaměstnání a vydělávat, neboť soud je při ukládání trestu domácího vězení v rozhodnutí povinen vymezit, v jaké době se odsouzený musí zdržovat ve stanoveném obydlí.¹¹² Tím mu umožní i nadále vykonávat zaměstnání a svobodu pachatele omezí jen v jeho volném čase. Rovněž by se tím částečně vyřešil problém s přeplněním věznic, pokud by místo nepodmíněného trestu odnětí svobody byl pachatelům trestného činu zanedbání povinné výživy ukládán trest domácího vězení.

---

¹¹¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 354 – 357.

¹¹² Tamtéž s. 340 – 341.

V následujících tabulkách je možné zhodnotit konkrétní počty jednotlivých trestů uložených v letech 2003 až 2014 za trestný čin zanedbání povinné výživy, konkrétně jsou uvedeny počty podmíněně odložených trestů odnětí svobody (v tabulce zkratka „PO“), trestů obecně prospěšných prací (v tabulce zkratka „OPP“) a nepodmíněných trestů odnětí svobody (v tabulce zkratka „NEPO“).

Rok	PO
2003	4 618
2004	5 095
2005	4 777
2006	4 712
2007	4 045
2008	4 099
2009	4 773
2010	6 457
2011	7 270
2012	6 892
2013	9 727
2014	7 793

Rok	OPP
2003	1 275
2004	1 341
2005	1 297
2006	1 256
2007	975
2008	931
2009	1 081
2010	887
2011	954
2012	1 330
2013	857
2014	1 308

Rok	NEPO
2003	810
2004	919
2005	946
2006	998
2007	914
2008	918
2009	1 021
2010	1 197
2011	1 343
2012	1 157
2013	459
2014	605

5. Vývoj právní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy a úvahy de lege ferenda

Pro kompletní srovnání vývoje právní úpravy uvedu ještě právní úpravu trestného činu zanedbání povinné výživy podle trestního zákona z roku 1961. Podle prvního odstavce byl až na jeden rok pachatel potrestán, pokud neplnil svou zákonnou vyživovací povinnost. K tomu, aby byl trestně odpovědný za neplnění vyživovací povinnosti, stačilo nedbalostní zavinění. Podle druhého odstavce byl za úmyslné vyhýbání se plnění zákonné vyživovací povinnosti ukládán trest odnětí svobody až na dva roky. Ve třetím odstavci byla kvalifikovaná skutková podstata, která obsahovala trest odnětí svobody na šest měsíců až tři léta pro pachatele, který spácháním trestného činu podle odstavce prvního nebo druhého vydal oprávněnou osobu nebezpečí nouze.

Od účinnosti trestního zákoníku, tedy od 1. ledna 2010, obsahovala právní úprava vyšší trestní sazby, k jejichž změně došlo následně novelou podle zákona č. 390/2012 Sb. U neplnění vyživovací povinnosti byl od roku 2010 trest odnětí svobody až na dvě léta, u vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti byla trestní sazba stanovena na šest měsíců až tři léta a na jeden až pět let mohl být pachatel odsouzen, pokud vydal oprávněnou osobu nebezpečí nouze nebo pokud byl za takový trestný čin odsouzen nebo potrestán v posledních třech letech. Do kvalifikované skutkové podstaty tehdy byla přidána nová okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, kterou byla recidiva. Novelou podle zákona č. 390/2012 Sb. došlo ke snížení trestních sazeb na trestní sazby, které platily podle trestního zákona z roku 1961, a současně byla zrušena recidiva jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Došlo v podstatě k návratu k právní úpravě tohoto trestného činu do podoby, jakou měla v trestním zákoně z roku 1961. Novela v roce 2012 také přidala nové ustanovení § 196a trestního zákoníku, jak již bylo zmíněno výše.

Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb. uvádí, že změna zákona je prováděna z důvodu přeplnění věznic a s cílem zrychlit a zefektivnit proces podmíněného propuštění, zejména u pachatelů přečinů. Zákonodárce zde přímo neuvádí, co jej vedlo ke změně trestních sazeb u trestného činu zanedbání povinné výživy, ani nijak nekommentuje přidání nového ustanovení.¹¹³

---

¹¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné na: < https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=oz5f6mrqgez6mzzgpbwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0&relationType=reference&referenceType=passive&referenceName=zakladnipredpis_dz&originalDocumentId=onrf6mrqgez6mzzgawta&showLowerSectionsRelations=false&activeFacets=11&sortType=rank-rp&firstPage=0&currentPage=0 >.

Profesor Oto Novotný uvádí, že zpřísnění sazeb, které provedl trestní zákoník oproti trestnímu zákonu z roku 1961, nepřineslo snížení počtu osob stíhaných za trestný čin zanedbání povinné výživy, a navíc ještě přispívalo k problému s přeplněním věznic. Proto byla novelou podle zákona č. 390/2012 Sb. přijata opatření, která měla vést ke snížení počtu nepodmíněných trestů odnětí svobody ukládaných za tento trestný čin a podpořit ukládání alternativních trestů. Novelou došlo také k posílení subsidiarity nepodmíněného trestu odnětí svobody v § 55 odst. 2 trestního zákoníku, který stanovuje, že pokud horní hranice trestu odnětí svobody za určitý trestný čin nepřevyšuje pět let, pak nepodmíněný trest odnětí svobody je možné uložit jen v případě, že by pachatele, vzhledem k jeho osobě, uložení jiného trestu dostatečně nemotivovalo k tomu, aby vedl řádný život. Navíc ve druhé větě tohoto ustanovení je výslovně stanoveno, že pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy je možné uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen v případě, že uložení tohoto trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti, nebo v případě, že pachatele není možné napravit uložením jiného trestu než právě nepodmíněného trestu odnětí svobody.¹¹⁴

Již výše jsem uváděla, že podle mého názoru udělal zákonodárce novelou podle zákona 390/2012 Sb. dva protichůdné kroky. Na jednu stranu přidal možnost omezit pachatele v řízení automobilu prostřednictvím přiměřeného omezení podle § 196a trestního zákoníku, kdy takové omezení je podle mého názoru v dnešní společnosti rozhodně odstrašující a mohlo by pomoci snížit počet trestných činů zanedbání povinné výživy. A na druhou stranu současně snížil trestní sazby za tento trestný čin, což dle mého názoru působí opačným směrem.

Podle statistických dat v letech 2010 až 2012 a v letech 2013 až 2014 můžeme zkoumat, zda novela podle zákona č. 390/2012 Sb., který nabyl účinnosti dne 8. prosince 2012, přinesla požadovaný pokles počtu odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy. V roce 2010 bylo za trestný čin zanedbání povinné výživy odsouzeno 8 656 osob, v roce 2011 jich bylo 9 693, v roce 2012 pak 9 562. Tato čísla jsou počty odsouzených před novelou. Po novele skutečně došlo ke změně v počtech odsouzených, ovšem nikoli tím požadovaným směrem. V roce 2013 je možné pozorovat zvýšení počtu odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy oproti předchozím rokům, a to na 11 154 odsouzených osob, v roce 2014 již došlo opět k poklesu počtu odsouzených na 9 803 osob. V počtech odsouzených tedy k poklesu oproti stavu před novelou nedošlo.

---

¹¹⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 637.

Když se však podíváme na to, jaké tresty byly v jednotlivých letech ukládány, zjistíme, že zde ke změně došlo. Před novelou bylo ročně ukládáno přes tisíc nepodmíněných trestů odnětí svobody, po účinnosti novely se počet těchto trestů snížil přibližně na polovinu. A naopak o něco přibylo uložených podmíněných trestů odnětí svobody.

Přísnější právní úpravu, než je ta naše, mají například na Slovensku. Ve slovenském trestním zákoně je slovenská právní úprava trestného činu zanedbání povinné výživy obsažena v hlavě třetí v § 207, který říká, že kdo neplní, byť i z nedbalosti, po dobu alespoň tří měsíců za období dvou let, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dva roky. Ve druhém odstavci je pak stanoveno, že kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu alespoň tří měsíců za období dvou let, bude potrestán odnětím svobody až na tři roky. Kvalifikovaná skutková podstata pak říká, že odnětím svobody na jeden rok až pět let má být potrestán ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci jedna nebo dvě a zároveň vydá oprávněnou osobu nebezpečí nouze, nebo spáchá čin závažnějším způsobem, nebo byl v předchozích dvaceti čtyřech měsících za takový čin odsouzen nebo propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody za takový čin.

Rozdílem je zde především doba, po kterou musí trvat neplnění či vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti. Podle české právní úpravy je tato doba, po kterou pachatel neplní nebo se plnění vyživovací povinnosti vyhýbá, stanovena na dobu delší než čtyři měsíce, kdy tato doba může být krátce přerušena. Podle slovenské právní úpravy postačí, pokud za období dvou let neplnil povinný svou vyživovací povinnost po tři měsíce, nemusí se tedy jednat o měsíce po sobě jdoucí. Z české právní úpravy však vyplývá, že pokud by povinný neplnil po dobu delší čtyř měsíců ve dvou letech, nebyl by odpovědný za trestný čin zanedbání povinné výživy, neboť přerušení například na rok nemůže být považováno za krátkou dobu.

Podle mého názoru je slovenská právní úprava až příliš přísná. Pokud za primární snahu zákonodárce považujeme snížení počtu trestných činů zanedbání povinné výživy, myslím, že zpřísnění doby neplnění vyživovací povinnosti po vzoru slovenské právní úpravy není správným řešením.

Slovenská právní úprava rovněž obsahuje vyšší tresty za trestný čin zanedbání povinné výživy. Podle české právní úpravy je za neplnění vyživovací povinnosti možné uložit trest odnětí svobody až na jeden rok, podle slovenské pak až na dva roky. U vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti pak je stanoven v trestním zákoníku trest odnětí svobody až na dva roky, ve slovenské je to až na tři roky. U kvalifikované skutkové podstaty je v české právní úpravě jednak jen uvedení oprávněné osoby v nebezpečí nouze, slovenská právní úprava pak

ještě trestá recidivu a zanedbání povinné výživy závažnějším způsobem jednání, a jednak je zde rovněž rozdíl v trestu. Podle slovenské právní úpravy je možné uložit trest odnětí svobody v rozmezí jednoho roku až pěti let, podle české pak je možné uložit trest odnětí svobody v rozmezí šesti měsíců až tří let.

Na Slovensku i po zpřísnění trestní sazby a zpřísnění doby, po kterou pachatel neplatí výživné, je stále trestný čin zanedbání povinné výživy problémem. Za rok 2014 bylo z celkového počtu odsouzených na Slovensku 9,74 % odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy.¹¹⁵ Toto číslo je sice menší, než u nás (13,5 % z celkového počtu odsouzených osob za rok 2014), přesto je stále vysoké. Na Slovensku postupně klesá procento odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy, ale nijak výrazně. Následující tabulka se skládá ze statistických údajů, které se dají najít ve statistických ročenkách na stránkách Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky (<https://www.justice.gov.sk/stat/statr.htm>).

Rok	Procento odsouzených
2010	12,01
2011	12,45
2012	10,37
2013	10,19
2014	9,74

Při zpracovávání své práce jsem se snažila dohledat právní úpravu trestného činu zanedbání povinné výživy ve Velké Británii, avšak tento konkrétní trestný čin jsem ve výčtu jejich trestných činů nenašla. Zjistila jsem, že ve Velké Británii je výživné vymáháno prostřednictvím určité agentury, která pomáhá oprávněnému získat peníze, které mu povinný dluží na alimentech.¹¹⁶ Napadlo mě proto, že by podobný systém mohl u nás pomoci snížit počet odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy.

Největší pravomoc ve vztahu k vymáhání dlužného výživného má podle mého názoru exekutor. Pokud by se posílilo postavení exekutora, aby mohl pohledávky na výživné vymáhat přednostně, a zároveň by oprávněná osoba měla povinnost nejprve jít za exekutorem, mohlo by dojít ke snížení počtu trestných činů zanedbání povinné výživy. Hlavním cílem trestného činu zanedbání povinné výživy, jak jsem již uváděla výše, je zajištění řádného

¹¹⁵ Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. *Štatistická ročenka za rok 2014* [online]. justice.gov.sk, 11. srpna 2015 [cit. 21. března 2016]. Dostupné na: < <http://www.justice.gov.sk/stat/roc/15/index.htm> >.

¹¹⁶ *Use the Child Maintenance Service or Child Support Agency (CSA)* [online]. gov.uk, [cit. 20. března 2016]. Dostupné na: < <https://www.gov.uk/child-maintenance/nonpayment-what-happens> >.

splacení výživného oprávněnému. Proto také je zavedena možnost užití speciální účinné lítosti podle § 197 trestního zákoníku.

Navíc pokud by oprávněná osoba nejprve využila služby exekutora k vymožení výživného, posílilo by to užití zásady subsidiarity trestní represe, která je zakotvena ustanovení v § 12 odst. 2 trestního zákoníku, ve vztahu k tomuto trestnému činu. Nejprve by bylo využito soukromoprávní úpravy, která je způsobilá vymoci dlužné výživné a až v případě, že by to touto cestou nebylo možné, nastoupilo by užití trestního práva.

V souvislosti s tím by bylo potřeba upravit trestněprávní úpravu ustanovení § 196 trestního zákoníku. Podle prvního odstavce by neplacení výživného bylo trestné, jen pokud by pachatel tímto svým jednáním způsobil, že oprávněné osobě hrozil stav nouze, případně se do tohoto stavu dostala. Druhý odstavec by i nadále upravoval trestní odpovědnost za vyhýbání se plnění zákonné vyživovací povinnosti. Za „vyhýbání se“ by bylo považováno i nespolupracování s exekutorem při vymáhání výživného a jakékoli ztěžování možnosti výživné vymoci. Rovněž u vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti bych přísněji postihovala případy, kdy by jednání pachatele zapříčinilo, že by oprávněná osoba byla vystavena nebezpečí nouze.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem rozebrala trestný čin zanedbání povinné výživy podle současné právní úpravy v trestním zákoníku. Nejprve jsem se věnovala právní úpravě a systematickému zařazení trestného činu zanedbání povinné výživy v trestním zákoníku a také otázce právní úpravy podle občanského zákoníku, který upravuje výživné a vyživovací povinnost.

Dále jsem se věnovala jednotlivým znakům skutkové podstaty trestného činu, kterými jsou objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka trestného činu. Také jsem rozebrala kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu zanedbání povinné výživy, ustanovení § 196a trestního zákoníku a speciální účinnou lítost podle § 197 trestního zákoníku.

V praktické části jsem se zabývala statistickými daty k trestnému činu zanedbání povinné výživy. Také jsem zde uvedla vývoj právní úpravy tohoto trestného činu a zhodnotila jsem, zejména ve vztahu k novele podle zákona č. 390/2012 Sb., zda došlo k nějaké změně v počtech osob odsouzených za tento trestný čin. Zároveň jsem zkoumala, zda došlo k nějaké změně v druzích trestů, které byly za tento trestný čin ukládány, a to jednak ve větším časovém úseku a jednak po zmíněné novele, která měla za úkol posílit postavení podmíněného trestu odnětí svobody a pomoci tím s problémem přeplněnosti věznic.

Při zkoumání počtů odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy jsem zjistila, že po novele podle zákona č. 390/2012 Sb. došlo v roce 2013 k nárůstu odsouzených osob a celkovému nárůstu počtu trestného činu zanedbání povinné výživy, v následujícím roce se počet odsouzených podobal opět počtům před rokem 2013. Tato novela zároveň stanovila možnost uložit pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy jako přiměřené omezení zákaz řízení motorových vozidel, kdy toto nové ustanovení zákonodárce zavedl s cílem odstrašit neplatiče. S ohledem na počet odsouzených za tento trestný čin musím konstatovat, že tohoto cíle dosaženo nebylo.

Dále tato novela posílila postavení podmíněného trestu odnětí svobody, čímž měla pomoci s problémem přeplněnosti věznic. V tomto případě se již čísla pohnula požadovaným směrem. Došlo k výraznému poklesu uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody a nepatrně vzrostl počet podmíněně odložených trestů odnětí svobody.

Dále jsem uvedla právní úpravu trestného činu na Slovensku a po zhodnocení jsem došla k závěru, že slovenská právní úprava je příliš přísná. Navíc po zhodnocení, jaké procento tvoří v posledních letech trestný čin zanedbání povinné výživy z celkového počtu

trestných činů na Slovensku, jsem zjistila, že dochází jen k mírnému poklesu za poslední roky. Po zjištění, jak je neplnění výživného řešeno ve Velké Británii jsem došla k závěru, že spíše než ke slovenské právní úpravě bych se přiklonila k tomu anglickému modelu, podle kterého jsem navrhla určité legislativní změny.

Navrhovala jsem proto posílit roli exekutora u vymáhání výživného, kdy oprávněná osoba by nejprve žádala o pomoc exekutora, a až pokud by povinný nespolupracoval a vyhýbal se splnění výživného prostřednictvím exekuce, dopouštěl by se trestného činu zanedbání povinné výživy, neboť jeho jednání by bylo považováno za vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti. Trestní odpovědnost za neplnění vyživovací povinnosti bych ponechala pouze s podmínkou, že trestné by bylo neplnění, jen pokud by z důvodu neplnění byla oprávněná osoba vystavena nebezpečí nouze. Rovněž u vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti bych přísněji postihovala pachatele za to, že jeho jednání vystavilo oprávněnou osobu nebezpečí nouze.

Ve své práci jsem také uváděla, jaké tresty jsou nejčastěji ukládány za trestný čin zanedbání povinné výživy, konkrétně nejčastějším trestem je podmíněně odložený trest odnětí svobody, druhým nejčastějším je trest obecně prospěšných prací a po něm trest odnětí svobody nepodmíněný. Také jsem poukazovala na problém s trestem domácího vězení, u kterého není dořešena kontrola vykonávání tohoto trestu, a z tohoto důvodu tento trest není příliš ukládán. A vyslovila jsem názor, že pokud by byla dostatečně zajištěna kontrola výkonu trestu domácího vězení, byl by tento trest vhodným pro trestání pachatelů trestného činu zanedbání povinné výživy.

Trestný čin zanedbání povinné výživy je již řadu let jedním z nejčastějších trestných činů u nás, proto je téma mé diplomové práce velmi aktuální. Spolu s nedávnou změnou právní úpravy je na místě zhodnotit, jak se tato změna projevuje a zda dosahuje stanoveného cíle, kterým bylo primárně snížit počet osob odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Ve své práci jsem došla k závěru, že tohoto cíle z pohledu trestného činu zanedbání povinné výživy dosaženo bylo. Současně si však myslím, že by se zákonodárce měl pokusit změnit právní úpravu tak, aby nejen bylo méně pachatelů odsuzováno k nepodmíněným trestům odnětí svobody, ale aby celkově klesl počet trestných činů zanedbání povinné výživy. Ve své práci jsem proto navrhla výše zmíněnou změnu, která by toho podle mě mohla docílit.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

1. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s.
2. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 328 s.
3. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 558 s.
4. CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné: zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010. 367 s.
5. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. 974 s.
6. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016. 1273 s.
7. KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. 168 s.
8. KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011. 151 s.
9. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. 2380 s.
10. NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010: stav k 1. 4. 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010, s.
11. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: Komentář II, § 140 – 421*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1451 – 3586.
12. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. 1040 s.
13. ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 464 s.
14. ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. (§ 655 – 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 731 s.

Články z odborných časopisů:

15. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEC, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, roč. 21, č. 3, s. 23 - 31.
16. NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, roč. 15, č. 1 – 2, s. 31 – 41.
17. VIKTORINOVÁ, Marie, ZEZULOVÁ, Jana. Ještě k trestnému činu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku. *Státní zastupitelství*. 2010, roč. 8, č. 10, s. 16 – 19.
18. ZOUBKOVÁ, Ivana. Výzkum pachatelů trestného činu zanedbání povinné výživy. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2013, zvláštní číslo, s. 41 – 48.

Judikatura:

19. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97
20. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. srpna 2008, sp. zn. 3 Tdo 760/2008
21. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. října 2008, sp. zn. 6 Tdo 1296/2008
22. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. prosince 2009, sp. zn. 26 Cdo 257/2008
23. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. června 2011, sp. zn. 6 Tdo 686/2011
24. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 13. března 2012, sp. zn. 4 To 80/2012
25. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. října 1970, sp. zn. 3 Tz 22/70
26. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. června 1986, sp. zn. 7 Tz 36/86
27. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. července 1981, sp. zn. 11 Tz 41/81
28. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. května 1971, sp. zn. Ntdf 53/71
29. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. listopadu 1980, sp. zn. 6 Tz 41/80
30. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. listopadu 1995, sp. zn. 2 Tzn 6/95
31. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. března 1981, sp. zn. 11 Tz 9/81
32. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. listopadu 2011, sp. zn. 4 Tdo 1290/2011
33. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. února 1989, sp. zn. 5 Cz 42/88

Právní předpisy:

34. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
35. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
36. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

37. Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
38. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. dubna 2009
39. Nařízení vlády č. 409/2011 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima

Jiné zdroje:

40. Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné na: < https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=oz5f6mrqgez6mzzgbpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0&relationType=reference&referenceType=passive&referenceName=zakladnipredpis_dz&originalDocumentId=onrf6mrqgez6mzzgawta&showLowerSectionsRelations=false&activeFacets=11&sortType=rank-rp&firstPage=0&currentPage=0 >.
41. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. *Štatistická ročenka za rok 2014* [online]. justice.gov.sk, 11. srpna 2015 [cit. 21. března 2016]. Dostupné na: < <http://www.justice.gov.sk/stat/roc/15/index.htm> >.
42. Ministerstvo spravedlnosti. Statistické ročenky za roky 2003 až 2014 [online]. justice.cz, [cit. 18. března 2016]. Dostupné na: < <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html;jsessionid=83831bd1e470b30021fe8e568c3a> >.
43. Nejvyšší státní zastupitelství. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2014*. [online]. nsz.cz, 18. června 2015 [cit. 25. února 2016]. Dostupné na: < http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Zpravy_o_cinnosti/2014/Zoc-2014-textova.pdf >.
44. *Use the Child Maintenance Service or Child Support Agency (CSA)* [online]. gov.uk, [cit. 20. března 2016]. Dostupné na: < <https://www.gov.uk/child-maintenance/nonpayment-what-happens> >.

Abstrakt

Má diplomová práce se zabývá právní úpravou trestného činu zanedbání povinné výživy. Nejprve jsem v ní rozebrala jednotlivé znaky skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy, následně jsem se zabývala ustanovením § 196a trestního zákoníku, který umožňuje uložit pachateli tohoto trestného činu zákaz řízení motorových vozidel. Dále jsem rozebrala, jaké podmínky musí být splněny, aby bylo možné aplikovat ustanovení o účinné lítosti u tohoto trestného činu.

V praktické části mé práce jsem uvedla a zhodnotila statistická data k tomuto trestnému činu, zejména počtu odsouzených, a druhům trestů, které jsou za tento trestný čin ukládány. Následně jsem českou právní úpravu porovnála se slovenskou právní úpravou a sepsala své vlastní úvahy, jak by mohl zákonodárce změnit právní úpravu tohoto trestného činu.

Abstract

My theses deals with a legal regulation of criminal offence neglect of maintenance duty. First I have analysed individual features of body of a crime of neglect of maintenance duty, than I have dealt with an article 196a of Czech criminal code which allows a court to impose an offender of this crime a driving disqualification. Next I have analysed which terms must be fulfilled in order to apply the article about effective repentance in case of this particular crime.

In a practical part of my theses I have introduced and evaluated statistic data about this criminal offence, especially about a number of convicted people, and types of punishments which offenders of this crime are sentenced to. Afterwards I have compared the Czech and the Slovak legal regulation and I wrote my ideas how the legislator could change our legal regulation of this criminal offence.

Seznam klíčových slov

Trestný čin zanedbání povinné výživy, alimenty, výživné, vyživovací povinnost, výživné na dítě.

List of key words

Criminal offence neglect of maintenance duty, alimony, maintenance, maintenance duty, alimony for a child.